

Melanchthon

134
CONFESSIO
DOCTRINAE
SAXONICARVM
ECCLESJARVM,

SCRIPTA ANNO
DOMINI M. D. LI. VT
SYNODO TRIDENTI-
NAE EXHIBERE
RETUR.

PSALM. CXIX.

*Loquebar de testimonijs tuis in conspectu
Regum, & non confundebar.*

LIPSIAE
IN OFFICINA VALEN-
TINI PAPAE

ANNO M. D. LIIII.

PHILIPPVS MELAN
THON CANDIDO
LECTORI S. D.

Equaquam uoluimus dissidia in nostris Ecclesijs accendere, sed summam doctrinae quae sonat in Ecclesijs omnibus, quae Reuerendi D. Lutheri confessionem amplectuntur, simpliciter & fideliter recitare uoluimus, ac repetimus sententiam confessionis, quae Imperatori Carolo exhibita est in conuentu Augustano, Anno M. D. XXX. etsi quaedam hic narrantur plenius. Oramus igitur omnes lectores, ut in iudicando candorem adhibeant, conuenientem bonis & doctis uiris. Facile est excerpere mutilata dicta, & ea cauillari, ac delectat nunc multos hic ludus. Sed Thucydideum illud meminisse nos praesertim in Ecclesia decebat, διαβολὰς οὐ σωφροσύνην οὔτε λέγειν, οὔτε ἀκρόντας ἀπείχεσθαι, ac speramus iudicia piorum & eruditorum, qui sine maleuolentia iudicant aequiora fore. Cumque uelit Deus esse in Ecclesia iudices, ad tales uiros, qui intelligunt controuersias, nec amant Sophismatum praestigias, prouocamus, ac opramus talium colloquia. Oramus autem filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum crucifixum pro nobis & resuscitatum, qui uere sibi in genere humano aeternam Ecclesiam colligit, ut nos doceat & gubernet, & efficiat, ut quam plurimi in IP SO unum simus. Bene uale candide Lector.

3
Tr. R.
A921C

CONFESSIO DOCTRINAE
SAXONICARVM ECCLESIA-
RVM, SCRIPTA ANNO DO-
MINI M. D. LI. VT

Synodo Tridentinae
exhiberetur.

Ecessit est interrogatos recitare doctrinam, praesertim cum accusantur Ecclesiae, quod uel errore falsa dogmata sparserint aut receperint: uel petulantia moueant seditiones, & a communi consensu temere discedant propter ambitionem, odia, auariciam, cupiditatem uindictae, aut alios prauos affectus. Itaque & nos iussi, uere, & bona fide, iterum recitabimus doctrinam in Ecclesijs nostris sonantem: quam etsi alij magis, alij minus erudite aut perspicue tradunt, tamen sine discordia in fundamento omnes pastores in Ecclesijs nostris amplectuntur.

Quamquam autem scimus periculosam esse ueritatis confessionem, tamen propter

multas honestas causas eam non grauatim repetimus. Primum, quia cum multa falsa crimina apud Reges, & apud exteras nationes in nos conferantur; & odia contra nos uarijs calumnijs accensa sint, hæc commemoratio mendacia illa refutabit, & aliquorum iracundiã leniet. Deinde sæpius repetere ueram doctrinæ explanationem, Deo gratum est: et aliqui cognitis fontibus ad ueritatem inuitantur.

Necesse est nos etiam ad posteros relinquere publica testimonia, digna fide, opposita falsis criminationibus, ne posteritas de nobis secus iudicet: & ut aliqui his nostris testimonijs commonefacti, ueritatem inquirent, & in ueris sententijs confirmentur.

Speramus etiam eos qui considerabunt historiæ seriem, & initia horum certaminum, intellectuuros esse, nos nec errore; nec ulla praua cupiditate hanc doctrinam amplexos esse, & tueri.

Nullum maius scelus est, quam agnitæ ueritati aduersari, Sicut scriptum est: Blasphemia spiritus non remitteretur.

Nos igitur cum audiuissemus perspicuam ueritatem

am ueritatem de rebus necessarijs, de poenitentia, de fide accipiente remissionem peccatorum, de lege, de gratia, de uera inuocatione, de discrimine uerorum & falsorum cultuum, de usu Sacramentorū, & alijs necessarijs doctrinæ partibus: assenti ri, et Deo gratias agere pro hoc immenso beneficio oportuit, quod reddita Euangelij luce, plures ad se conuertit.

Cum enim scriptum sit, Pater sanctifica eos in ueritate tua, Sermo tuus est ueritas: Ecclesia colligitur nō falsis opinionibus & superstitionibus, sed incorrupta Euangelij uoce. Itaq; si constabit genus doctrinæ, quod amplexi sumus, uerum & necessarium esse Ecclesiæ, non sophisticū, non seditiosum: non existimemur aut errore lapsi, aut curiositate, aut odio disciplinæ, ac leuitate, & licentiæ dulcedine, aut alijs prauis cupiditatibus impulsī, ut nouis opinionibus applauderemus.

Initium autem his disputationibus præbuit contentio de indulgentijs, quas cum monachus Tecelius in his regionibus uenales circumferret, & in earum præconijs multa tetra mendacia scurrili impudentia

spargeret, officij ratio pios doctores cogebat, hos furores taxare & reprimere.

Edidit igitur D. Lutherus propositiones pie & modestè scriptas, ad erudiendas & commonefaciendas Ecclesias de tota doctrina pœnitentiæ. Hic pugnare Tecelius incepit, nō solum clamoris concionibus, & suorum satellitum scriptis, sed etiam fulminibus condemnationum & excommunicationum.

Ac citò ex Germania Romam perlata est fama horum certaminum, & duos statim belli socios habuit Tecelius: Romæ Magistrum Palatij, & in Germania Eccium, qui Leonis bullam Roma attulit. Lutherus, quia ueritatis defensionem abijcere non potuit, et tot modis irritabatur, edidit Defensiones copiose scriptas, in quibus ut caussarum magnitudo & uarietas poscebat, de multis partibus doctrinæ Ecclesiasticæ dici necesse fuit.

Cum igitur multi errores & abusus in Ecclesia multis iam seculis hæreant, quos multi docti & p̄j etiam ante hæc tempora & deplorarunt & taxauerūt, fieri non potuit, quin hi errores & abusus reprehenderentur,

rentur, cum de fontibus harum contro-
uerfiarum dicendum effer.

Quanquam autem & fuerunt, & sunt,
& erunt difsimilia hominum iudicia: ta-
men res oftendit, Deum uoluiſſe depulſis
tenebris apud multos reſtituere miniſteri-
um Euangelij, & ueram inuocationem, et
hac repurgatione doctrine paſſim ſibi æ-
ternam Eccleſiã colligere. Nec uero dici
poſteſt, nullos fuiſſe, aut eſſe errores in doe-
trina, & traditionibus aduerſariorum.

Maximè neceſſarium eſt in Eccleſia ex-
tare doctrine de pœnitentia, & de fide
accipiente remiſſionem peccatorum in-
corruptam & perſpicuam. Maniſteſtum
eſt autẽ, de hac præcipua parte doctrine
Eccleſiaſtica, multos pernicioſos errores
& labyrinthos tradi & confirmari ab ad-
uerſarijs. Extãt enim libri, qui inde uſq; à
trecentis annis in multorũ manibus ſunt.

Quanta cõtumelia eſt aduerſus filium
Dei, quòd dicunt homines mereri remiſſi-
onem peccatorum proprijs operibus, &
iuſtos eſſe impletiõe legis? Deinde cum
lant errores, cũ nemo ſciat, quando ſatis
habeat operũ, iubent homines perpetuò

dubitare, an habeant remissionem peccatorum, & an placeant Deo.

Hic de mediatore filio Dei, & de fide accipiente gratuitam remissionem peccatorum, et uincente dubitationem, silentium est in aduersariorum scriptis. Hi errores prorsus ethnica somnia sunt, & completuntur aliud magnum chaos errorum.

Fingunt deprauationem in natura humana, quæ nominatur mala concupiscentia, non esse peccatum: id est, non esse malum pugnans cum lege Dei. Fingunt obedientiam, quæ præstari potest in hac uita, esse impletionem legis, & hominem hac impletione legis coram Deo iustum esse. Postea in doctrina pœnitentiæ finxerunt inextricabilia deliramenta, oportere contritionem sufficientem esse, & hanc mereri gratiam.

De confessione, flagitant enumerationem singulorum delictorum, quæ est carnicina conscientiarum, impediens fidem & inuocationem.

Nomen satisfactionum non intellectum, falso transtulerunt ad compensationes pro peccatis: & finxerunt opera non

non debita cultus Dei esse, & compensa-
tiones.

Postea res ad quæstum translata est. Ex
cogitata sunt indulgentiæ, ne ab ipsis qui
dem intellectæ, qui uenales circumfere-
bant. Et hæ præstigiæ obscurabāt doctri-
nam de filio Dei, de uera conuersione, de
fide, de inuocatione, de ueris cultibus.

Erat ignota tota hæc consolatio, neces-
saria omnibus, quomodo conuersus ad
Deum sit iustus, & placeat Deo: qua de re
in scriptis Monachorū leguntur tantum
Pharisaicæ opiniones, nec ostenditur di-
scrimen iusticiæ fidei & disciplinæ.

Præterea in multis regiōibus aut silent
cōciones ferè toto anno, aut si quæ fiunt,
plenæ sunt uanitatis. Non enim continēt
doctrinam de beneficijs filij Dei: sed in-
docti recitant fabulosas historias de san-
ctis, aut superstitiosas naniās traditionū.
Doctiores ostentant philosophiam: nunc
utriq; docti et indocti, tantum conuician-
tur Lutheranis, & damnant incognita.

Præterea intueantur oculi ea quæ fiunt
in ipsorum templis. Omnia plena sunt in-
uocatione mortuorum hominum. In mul-

tis locis adhuc prostrati ad statuas, inuocant alij alia numina, & alijs de causis: Ab Anna petuntur diuitiæ, ut à Iunone: à Georgio uictoriæ, ut à Marte: deniq; ab alijs alia. Hi furores manifestè contumeliosi sunt contra Deum. Quantum manifestæ turpitudinis oritur ex lege de cœlibatu? Quàm multi homines tot seculis, alioqui amantes uirtutē, polluti sunt horrendis peccatis, propter hoc uinculum, qui tandem desperatione & æternis pœnis oppressi sunt.

Vita monastica plena est falsarum opinionum, & superstitionum, & multæ bonæ mentes pereunt ibi, ignorantes Euangelium, & implicitæ laqueis stultarum & impiarum traditionum. Ita & in reliqua Ecclesia, multæ falsæ opiniones de humanis traditionibus à Monachis & sparsæ sunt antea, & nunc confirmantur, quæ fidem, inuocationem, & ueros cultus alios à Deo mandatos obscurant.

In templis etiam palàm cernitur multiplex prophanatio cœnæ Domini, quam summa reuerentia administrari oportuit. Legunt Missas, & offerunt, ut loquuntur, plurimi

plurimi sacrificuli, prorsus ignorantes quid agant, Tantum cōsuetudini obtemperant aut seruiunt uentri.

Alij supersticiosi, qui plus cogitant de hoc suo opere, fingunt se opus facere toti Ecclesiæ necessarium, quod mereatur facienti & alijs remissionem peccatorum. Postea fit aucupium maximi quæstus, fiunt sacrificia pro mortuis. Et templa magis occupata sunt funerum cæremonijs, quàm uoce concionum, aut exercitijs uiuentium.

Nec populus rectè docetur apud aduersarios de usu sacramenti: quia docent monachi, sumentes ex opere operato, ut loquuntur, accipere remissionem peccatorum. Et una pars sacramenti populo adimitur: altera pars etiam extra usum institutum circumfertur, & adoratur contra rationem sacramenti: & additæ sunt falsæ opiniones multæ. Nihil dicunt hic de iusticia fidei, & de uero usu sacramentorum: quæ non sunt merita, sed testimonia confirmantia fidem, ut suo loco dicemus.

Hos morbos in Ecclesia si quis aut dissimulare, aut excusare uult, facit iniuste: et
inter

inter eos est, quibus dicitur: Væ uobis, qui dicitis malum bonum &c. Sunt enim publicè noti omnibus, non fascinatis tetrâ hypocrisis.

Diximus pauca de erroribus doctrinæ, & cultuum. Iam & Episcoporum aulæ aspiciantur, ubi non de communibus aularum uicijs & miserijs querimur, quales sunt in omnibus etiã paruis familijs, sed de neglectione præcipuorum officiorũ, quæ sunt, Ordinatio ministrorum, inspectio Ecclesiarum, gubernatio studiorum doctrinæ, cura disciplinæ, legitima dñjudicatio controuersiarum coniugalium. Hæ summæ res initio commendatæ fuerunt Episcopis, quas ferè ubiq; ab eis negligi manifestum est. Ita tenebræ, idola, disciplinæ laxatio peruaserunt in Ecclesiam, Episcopis negligentibus sui muneris officia. Nunc magis negligunt quàm antea: & addunt tyrannidem aduersus homines innocentes, ut idola & impias leges stabiliant.

Est & omnibus doctis nota uanitas cõstitutionum & opinionum, quæ tribuunt Romano Episcopo etiã autoritatem regiam:

giam: qua opinione inflati Pontifices, sæpe magna bella accenderunt.

Non igitur nobis obiici potest, nos falso queri de Ecclesiastica gubernatione, & seditiose aduersari gubernatoribus, sine iustis causis: ac nos potius serere nouas & perniciosas opiniones.

Multi enim tetri errores, et multi abusus adeò manifesti sunt, ut facilimè agnosci et iudicari ab omnibus communi sensu præditis possint. In talibus cū regulæ seruandæ sint, Non habebis deos alienos. Item Blasphemia spiritus non remittitur: item, Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit: necesse est nos dissentire ab ijs, qui mendacia & idola stabiliūt, & sonare nostram confessionem: qua in re & intra iustas metas mansimus. Fideliter uniuersam Ecclesiæ doctrinam, inquisitis fontibus, tradidimus, & tantum docendo eam propagauimus. Non fuimus tubæ seditionū: imò scriptis Lutheri magis illustrata et ornata est politica potestas, quàm ullis scriptis aliorum post Apostolos.

Vt autem antea in multis scriptis, sine ulla ambiguitate simpliciter recitauimus
doctri-

doctrinam & cæremonias Ecclesiarum nostrarum, ita & nunc eandem commemorationem, sine ambiguitate & sine corruptelis exhibemus: in qua satis conspiciunt omnes uerè iudicantes hoc tempore, & ad posteros, nos fideliter retinere consensum Ecclesię catholicę Domini nostri IESV Christi, & illustrare doctrinam necessariam ad agnitionem filij Dei, & ad salutem hominum: & non mouere curiosas aut inutiles quæstiones. Et offerimus nos ad piam declarationem, in quacunq; parte flagitabitur.

DE DOCTRINA.

CUm certissimum sit, Deum sibi in genere humano, propter Filium, & per eum, colligere æternam Ecclesiam uoce doctrinæ, quæ scripta est in libris Prophetarum & Apostolorum: affirmamus clare coram Deo & uniuersa Ecclesia in cœlo & in terra, nos uera fide amplecti omnia scripta Prophetarum & Apostolorum: & quidem in hac ipsa natiua sententia, quæ expressa est in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano.

Et

Et hæc ipsa Symbola, & eorum nativam sententiam sine corruptelis semper constanter amplexi sumus, & Deo iuvante, perpetuo amplectemur. Et in hac fide verum Deum, qui se patefecit in Ecclesia sua misso filio, & additis, illustribus testimonijs inuocamus, coniuncta precatione nostra, cum omnibus sanctis in cælo & in terra.

Et extant nostræ enarrationes in Symbola, comprehendentes totum doctrinæ corpus & fundamentum, quæ ostendunt hanc nostram asseueratiõem verissimam esse.

Damnamus etiã constantissimè omnes furores, qui pugnant cum Symbolis: ut sunt Ethnicorum, Iudæorum, Mahometistarum, Marcionis, Manichæorum, Samosatani, Serueti, Arii, Pneumatomachorum, portentosæ opinionis, & aliæ, condemnatæ veris Ecclesiæ iudicijs.

Cum autem controuersiæ quæ exortæ sunt, præcipuè pertineant ad duos articulos Symboli, uidelicet ad articulum, CREDO remissionem peccatorum: Item, CREDO Ecclesiam sanctam catholicam

cam: Ostendemus fontes harum contro-
uersiarum, quibus consideratis, intelligi
poterit, nostras declarationes ipsam Eu-
angelij uocem esse, & ab Aduersarijs cor-
ruptelas in Ecclesia sparsas esse. Ac pri-
mum de articulo,

Credo remissionem peccatorum.

Hic multæ & magnæ corruptelæ affi-
guntur ab Aduersarijs: Credo, imò dubi-
to, inquit: Item Tunc credam, cum sa-
tis habebō meritorum: Item non dicunt,
Credo remissionem propter filium Dei
certò dari gratis, non propter nostra ulla
merita, aut ullam dignitatem nostram:
Item non rectè enarrant peccatum, & fin-
gunt hominem legi Dei satisfacere posse,
& legis impletione iustum esse coram Deo
in hac uita. Ideo primum de peccato, &
de causa peccati, fideliter retinemus doc-
trinam ueræ Ecclesiæ Dei.

Cum essentia diuina sit unica, æternus
Pater, coæternus Filius imago Patris, &
coæternus Spiritus sanctus, à Patre & Fi-
lio procedens, immensæ sapientiæ, poten-
tiæ, bonitatis, uerax, iusta, benefica, casta,
liberrima, sicut ipsa describit sese in lege
sua:

sua: & condiderit angelos & homines
 ideo, ut suam lucem, sapientiam & boni-
 tatem in omni æternitate eis communica-
 ret, & ut essent templa Dei, in quibus De-
 us habitaret, ut esset Deus omnia in omni-
 bus, ut Paulus loquitur: condidit initio
 eos bonos & iustos, id est, congruentes
 cum mente & uoluntate diuina, et placen-
 tes ipsi: ac dona attribuit, uidelicet illu-
 strem noticiam de Deo, & de uoluntate
 eius, ut intelligerēt se conditos esse à Deo,
 & ad obedientiam ipsi præstandam: attri-
 buit & libertatem uoluntatis; ut nomi-
 nant: & reuera uoluit obedientiam, sicut
 scriptum est, Non Deus uolens iniquita- *Psal. 5*
 tem tu es. Sed diaboli & homines liber-
 rate suæ uoluntatis abusi, defecerunt à
 Deo, & hac inobedientia facti sunt rei ire
 Dei, & amiserunt rectitudinem, in qua
 conditi erant.

Itaq; libera uoluntas in diabolis & ho-
 minibus caussa fuit eius lapsus, non uo-
 luntas Dei, qui nec uult peccatum, nec ap-
 probat, nec adiuuat, sicut scriptum est:
 Cum mendacium loquitur diabolus, ex
 proprio loquitur, & pater est mendacij.

1. IOAN. 3. Et 1. Ioan. 3. Qui facit peccatum ex diabolo est, quia ab initio diabolus peccat.

Est autem peccatum, quicquid est contrarium iusticiæ Dei, quæ est ordo in mente diuina, quem & postea sua uoce in Lege & in Euangelio expressit: siue sit inobedientia originalis, siue actualis, propter quam & rea est persona iræ Dei, & damnatur æterna pœna, nisi fiat remissio in hac uita propter Filium mediatorem.

Damnamus etiam furores Marcionis, Manichæorum, & similes, pugnâtes cum uero consensu Ecclesiæ Dei in hac tota quæstione.

DE PECCATO ORIGINIS.

DE peccato originis perspicuè etiam affirmamus, nos retinere consensum ueræ Ecclesiæ Dei inde usq; à primis patribus, Prophetis, Apostolis, & ab Apostolorum discipulis, usq; ad Augustinum & deinceps traditum: & expresse damnamus Pelagium, & omnes qui similia deliramenta Pelagianorum in Ecclesiã sparserunt. Ac dicimus omnes homines post lapsum primorum parentum, qui nascuntur

tur ex commiffione maris & fœminæ, na-
 scentes fecum afferre peccatum originis,
 ficut Paulus inquit Rom. 5. Per unum ho Rom. 5
 minem peccatum intrauit in mundum, &
 per peccatum mors: & Ephes. 2. Eramus Eph. 2
 natura filij iræ, ficut & cæteri.

Nec nobis displicet definitio ufitata,
 dextrè intellecta: Peccatum originis est
 carentia iufticiæ originalis debitæ inefle:
 quia iufticia originalis non tantum fuit
 acceptatio generis humani coram Deo,
 fed etiam in ipfa natura hominum lux in
 mente, qua firmiter affentiri uerbo Dei
 poterat: & conuerfio uoluntatis ad Deū,
 & obedientia cordis congruens cum iu-
 dicio legis Dei, quæ menti infita erat. Ac
 fuiſſet homo templum Dei, ut antea dic-
 tum est.

Hæc omnia complexam eſſe iufticiam
 originis, poteſt ex hoc dicto intelligi: Ho-
 mo conditus eſt ad imaginem & ſimilitu-
 dinem Dei, quod interpretatur Paulus,
 inquit: Induite nouum hominem, qui
 ſecundum Deum creatus eſt in iufticia &
 ſanctitate uera: ubi certe intelligit ſancti-
 tatem ueram, omnes uirtutes fulgentes in

natura nostra diuinitus, non arte ascitas, aut disciplina comparatas: ut nunc umbræ uirtutum qualescuncq; sunt in hominibus ascitæ, quia tunc Deus habitans in homine rexisset eum. Cum autem consideratur quid significet iusticia originalis, dein de minus obscura est opposita priuatio.

Est itaq; peccatum originis, & propter lapsum primorum parentum, & propter hanc deprauationem quæ lapsum secuta est, nascentes reos esse iræ Dei, & dignos æterna damnatione, nisi fiat remissio propter mediatorem. Et hæc deprauatio est, carere iam luce Dei, seu præsentia Dei, quæ in nobis fulsisset: & est auersio uoluntatis nostræ à Deo, & contumacia cordis repugnās legi mentis, ut Paulus loquitur: & hominem non esse templū Dei, sed miseram massam, sine Deo, & sine iusticia.

Hos defectus, & hanc totam deprauationem, dicimus esse peccatum, non tantum pœnam peccati, & rem indifferentem: sicut multi Sententiarij dicunt, hæc mala tantum pœnam esse, & rem indifferentem, & non peccatum: & extenuant malum originis, & fingunt postea, homi-
nes

nes posse legi Dei satisfacere, & propria legis impletione iustos esse.

Vitandę sunt in Ecclesia ambiguitates. Ideo expresse nominamus hæc mala deprauationem, quę sæpe nominatur ab antiquis scriptoribus mala concupiscentia.

Discernimus autem appetitiones in natura conditas, à confusione ordinis, quę post lapsum accessit, sicut Jerem. 17. dicitur: *Ier. 17* Prauum est cor hominis: & Paulus inquit, Sensus carnis inimicicia est aduersus Deum. Hanc malam concupiscentiam dicimus esse peccatum: et affirmamus hanc totam doctrinam de peccato, sicut in Ecclesijs nostris proponitur & declaratur, perpetuum esse uerę Ecclesię Dei consensum.

DE REMISSIONE PECCATORVM,
ET DE IUSTIFICATIONE.

DICTUM est suprà, has controuersias pertinere ad explicationem duorum articulorum symboli: Credo remissionem peccatorum: & Credo Ecclesiam sanctam catholicam. Nec de rebus non necessarijs, aut leuib; dicimus. Maxime ne-

cessarium est, in Ecclesia rectè proponi doctrinam de peccato, & intelligi, quid sit peccatum, & conspici discrimen inter iudicia politica & iudicium Dei.

Cum autem non rectè ostendant aduersarij quid sit peccatum, ut iam dictum est, confirmant malam securitatem in hominibus, & multas falsas opiniones. Postea etiam quid est tristius, quàm hoc summum beneficium, Remissionem peccatorum, & liberationem à morte æterna, uel obscurare, uel ignorare? Cunctq; nec discrimen sit inter Ecclesiam & alios homines, extincta luce de gratuita remissione peccatorum propter filium, & de fide qua remissionem accipi oportet, nec consolatio alia sit, retrahens nos ex morte æterna, nec inuocatio uera sine hac consolatione fieri possit: & Deus ipse toties præceperit audiri filium, & custodiri Euangelium, quod est mirandum decretum prolatum ex arcano consilio diuinitatis, cum ignotum esset omnibus creaturis: maxime necessarium est, ueram de remissione doctrinam retineri incorruptam.

Sed omnibus ætatibus inde usq; à primis

mis patribus sparsæ sunt præstigiæ à diabolis, contra ueram doctrinam de filio Dei, præsertim in hoc articulo: quas tamen subinde refutauit Deus, excitatis rursus bonis doctoribus, ne funditus interiret Ecclesia. Ostenderunt Adam, Seth, Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, et alij deinceps uerum discrimen Ecclesiæ Dei, & aliorum hominum, & docuerunt Ecclesiæ traditam esse promissionem de filio mediatore, & de remissione peccatorum: & hanc fide accipiendam esse gratis, propter Mediatorem.

Et alligauerunt inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecerat edita promissione de Mediatore: & habuerunt externos ritus diuinitus traditos, qui erant signa promissionis, & nerui publicæ congregationis.

Hos ritus, omiſsa doctrina promissionum & fidei, magna pars multitudinis imitata est: & cum affingeret hanc persuasionem, homines his ritibus mereri remissionem peccatorum, cumulauit ritus, & paulatim processit audacia, ut fit, ut alij alia numina fingerent.

Ita discesserunt Ethnici à uera Dei Ecclesia, & ab agnitione ueri Dei, & promissione redemptoris. Idem accidit post Moſen. Inſtitutæ erāt cæremoniæ hanc ipſam ob cauſſam, ut eſſent commonefactiones de Mediatore: ſed multitudo oblita promiſſionis de mediatore, de doctrina fidei, de gratuita remiſſione propter Mediatorem, finxit remitti peccata propter ſacrificia, & ritus illos: & hac ſuperſtitione cumulauit ſacrificia, & oblita eſt mediatoris, & fuit ſine uera conſolatione, & ſine uera inuocatione.

Idem accidit poſt Apoſtolos amiſſa luce Euangelij, in qua proponitur gratuita remiſſio propter mediatorem accipienda fide: quæſita eſt remiſſio per exercitia monaſtica, per cœlibatum, per uarias obſeruationes, per oblationem in Miſſa, per interceſſionem hominum mortuorum, & multæ monſtroſæ ſuperſtitiones excogitatae ſunt, ut hiftoriæ totius Eccleſiæ poſt Apoſtolos oſtendunt.

Aduerſus hos errores immenſa miſericordia Deus ſubinde uocem Euangelij reſtituit, ac ut in populo Iſraël ſubinde

Prophetas excitauit, qui doctrinam re-
purgarent: ita in Ecclesia, post Apосто-
los, cum scripta Origenica, & Pelagiana,
& populi superstitio puritatem Euange-
lij corrupissent, tamen uelut in caligine
rursus accensa est lux ab Augustino, &
hunc secuti sunt Prosper, Maximus, &
alii, qui falsas opiniones in hoc articulo
taxauerunt.

Postea natis Monachis, cum rursus la-
tè uagaretur opinio, quæ fingit homines
mereri remissionem operibus, fuerunt ta-
men aliqui rectius sentientes, etiamsi fun-
damento stipulas adderent: ut Hugo,
Bernardus, Gilibertus, Guilhelmus Pari-
siensis, Taulerus, Drandorfius, Vuesse-
lus, & alibi alij. Et nunc uoce Lutheri ma-
gis perspicue restituta & illustrata est Eu-
angelij doctrina, & monstratus agnus, si-
cut Baptista inquit: Ecce agnus Dei, qui
tollit peccata mundi. Qui credit in Filiũ
habet uitam æternam, qui non credit, ma-
net ira Dei super eum.

Hanc ipsam uocem Euangelij incorru-
ptam sonant & Ecclesiæ nostræ: & ex-
presse discernimus disciplinam, seu iusti-

ciam, quam potest efficere homo non renatus, à iusticia fidei, & nouitate, de qua concionatur Euangelium.

Dicimus, omnes homines disciplina coercendos esse: id est, illa iusticia, quam etiam non renati præstare debent, & utcunque possunt, quæ est obedientia in externis actionibus, iuxta omnia præcepta Dei ad omnes homines pertinentia.

Quia Deus in homine post lapsum reliquit hanc libertatem, ut rationi & uoluntati possint utcunque obedire externa membra, in externis motibus ciendis uel omitendis: ut Achilles potest gladium stringere, aut recondere in uaginam: Scipio potest coërcere membra, ne attingant alterius sponsam: ut hæc suo loco recte & copiose declarantur.

Hanc disciplinã à Deo præceptam esse, & puniri eius uiolationem presentibus pœnis & æternis, in his qui nõ conuertuntur ad Deum, certissimum est: iuxta illa dicta, Lex est posita iniustis: Item, Qui gladium acceperit gladio peribit: Item, Scortatores & adulteros iudicabit Deus: Item, Væ qui spoliās, quia spoliaberis.

Etsi

Etſi autem omnes homines hac diſci-
 plina ſuos mores regere debent, & Deus
 ſeuerè imperia hanc diſciplinam tueri iu-
 bet, & ipſe horribilibus pœnis declarat
 iram ſuam aduerſus hanc externam con-
 tumaciam: tamen hæc externa diſciplina
 etiam ſicubi eſt honeſtiſſima, nequaquam
 eſt impletio legis, nec meretur remiſſio-
 nem peccatorum, nec eſt iuſticia illa qua
 coram Deo accepti ſumus: nec lux illa ful-
 gens in natura hominum, ſicut fulſit iuſti-
 cia nobis indita in creatione, aut ſicut ful-
 gebit noua iuſticia in uita æterna.

Sed tota hæc diſciplina eſt qualiſcunq;
 externa gubernatio, ſimilis folio ficus,
 quo tegunt nuditatem ſuam primi paren-
 tes poſt lapſum. Nec magis tollit pecca-
 tum, & nature corruptionem & mortem,
 quam tollebant illæ frondes ficu.

Ideo Paulus toties clamat, non tolli
 peccatum lege. Rom. 3. Ex operibus le-
 gis non iuſtificabitur omnis caro coram
 eo. Et Rom. 8. Cum legi impoſſibile eſſet
 iuſtificare &c. Et Galat. 2. Si per legem iu-
 ſticia eſt, fruſtra Chriſtus eſt mortuus. Et
 ad Tit. 3. Non ex operibus iuſticiæ, quæ
 feciſ

fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluauit nos.

Et contumelia est filij Dei, fingere ulla nostra opera merita esse, seu precium remissionis peccatorum, & esse propiciationes pro peccato. Ideo Pharisaica illa & Pelagiana deliramenta clare damnamus, quæ fingunt disciplinam illam esse implementationem legis Dei: item mereri remissionem, seu de congruo, seu de condigno, uel esse iusticiam qua homines coram Deo sint accepti.

Sed filius Dei Dominus noster IESVS Christus, qui est imago æterni Patris, constitutus est Mediator, Propiciator, Redemptor, Iustificator & Saluator. Huius unius obedientia & merito placatur ira Dei, ut Rom. 3. dicitur: quem posuit propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et Hebr. 10. Impossibile est sanguine tauro- rum tolli peccata. Ipse autem unicum pro peccatis offerens hostiam, in perpetuum sedet ad dexteram Dei &c.

Etsi autem causas huius mirandi consilij, cur hoc modo redimendum fuerit genus humanum, nondum in hac infirmitate cer-

te cernimus: sed postea discendæ erunt in omni æternitate; tamen hæc initia nunc discenda sunt.

Conspiciuntur in hac uictima, iusticia Dei, & ira aduersus peccatum, & immensa misericordia erga nos; & amor in filio erga genus humanum. Tanta est iusticiæ seueritas, ut nō sit facta reconciliatio, nisi pœna persolueretur. Tanta est iræ magnitudo, ut æternus pater non sit placatus, nisi deprecatione & morte filij. Tanta misericordia, ut filius pro nobis datus sit.

Tantus amor in filio erga nos, ut hanc ueram & ingentem iram in se deriuauerit. Harum maximarum & arcanarum rerum considerationem in pectoribus accendito tu **FILI DEI**; Spiritu tuo sancto, ut uerè expauescamus agnitione iræ, & rursus uera consolatione erigamur, & te in omni æternitate celebremus.

Vt autem beneficia huius Mediatoris nota essent generi humano, & nobis applicarentur, edita est promissio statim initio post lapsum primorum parentum, & deinceps sæpe repetita, & uoce Prophetarum declarata: sed clarissimè recitata per
ipsum

ipsum filium, & deinde per Apostolos: & institutum est ministerium docendi, & propagandæ promissionis, & condita Ecclesia, & subinde instaurata hac ipsa uoce de filio Dei propiciatore.

Per hoc ministerium semper fuit, est & erit efficax filius Dei in credentibus, sicut Rom. 1. dicitur: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Et instaurat ipse hoc ministerium, cum inquit: Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos: Ite prædicantes pœnitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo.

Vult argui peccatum in toto genere humano, sicut inquit: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Et Rom. 1. Reuelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & iniusticiam hominum. Vult Deus agnosci iram suam aduersus peccata omnia, & præcipuè aduersus contemptum filij, sicut & in Psalmo inquit: Osculamini filium, ne irascatur, & pereatis de uia &c. Vult nos uerè expauescere agnitione tenebrarum, & horrendæ prauitatis & contumaciæ nostræ. Et quidem ipse Deus iræ suæ sensu
corda

corda opprimit, ut inquit Ezechias. Sicut Leo contriuit omnia ossa mea.

Et ad hoc iudicium non solum uoce ministerij legis & Euangelij utitur, sed etiam omnes calamitates humanæ sunt quasi uox legis, de ira Dei nos admonēs, & omnes ad pœnitentiam inuitans. Cum autem hac uoce arguente peccata, mens perterrefacta est, audiat promissionem Euangelij propriam de filio Dei, & statu at sibi remitti peccata gratis propter filiũ Dei, Dominum nostrum IESVM Christum propiciatorem, per misericordiam, non propter contritionem aut dilectionem nostram.

Hac fide cum erigitur, certum est donari remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticiæ, propter ipsius Christi meritum: & Christum in nobis efficacem esse uoce Euangelij, & Spiritu suo sancto uiuificare credentes, & ex æterna morte nos liberare, & facere nos simul hæredes uitæ æternæ.

Ita inquit Paulus Rom. 3. Decernimus fide iustificari hominem, sine operibus legis: Item, Iustificamur gratis ipsius gratia,

tia, per redemptionem, quæ est in Christo IESU, quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et Actor. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes per nomen eius, qui credunt in eum.

Sunt autem nota uocabula. Fides significat non tantum historiæ noticiam, qualis et in diabolis est, de quibus dicitur, Dæmones credunt & contremiscunt: sed significat amplecti omnes articulos fidei, & in his hunc articulum, Credo remissionem peccatorum: Nec tantum alijs dari eam credo, sed mihi quoq;.

Hæc fides simul est fiducia acquiescens in Mediatore, iuxta illud: Iustificati fide, pacem habemus. Ita loquitur Paulus de fide, quæ assentiens omnibus articulis fidei, promissionem intuetur & amplectitur: copulat enim fidem & promissionem: Roman. 4. Ideo ex fide, ut sit firma promissio.

In declaratione uocabuli iustificari, usitate dicitur: Iustificari significat, ex iniusto iustum fieri: quod rectè intellectum,

hic

hic quoq; quadrat, Ex iniusto, id est, reo & inobediente, & non habente Christū, fieri iustum, id est, absolutum à reatu, propter filium Dei, & apprehendentem fide ipsum Christum, qui est iusticia nostra, ut dicunt Ierem. & Paulus: quia eius iusticia nobis imputatur, & propter eum iusti reputamur, & quia dato Spiritu suo sancto nos uiuificat, & regenerat, sicut & i. Ioā. 5. dicitur: Hæc est uita in filio eius. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium Dei, uitam non habet.

Quanquam autem simul incoatur nouitas, tamen non dicimus personam iustam esse in hac uita, propter nouas qualitates, sed propter ipsum mediatorem passum, resuscitatum, regnantem, deprecantem pro nobis, nos obumbrantem & uiuificantem.

Et quanquam sunt incoatæ uirtutes, tamen adhuc sunt imperfectæ, & hærent in nobis reliquiæ peccati. Ideo tenenda est hæc cōsolatio, placere personam propter filium Dei, imputata nobis ipsius iusticia, sicut Roman. 4. dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustici-

am: Item, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Itaq; & correlatiuè intelligenda est hæc oratio, Fide iustificamur: hoc est, fiducia filij Dei iustificamur, nō propter nostram qualitatem, sed quia ipse est propiciator, in quo cor acquiescit, fiducia promissæ misericordiæ propter eum, quam fiduciam ipse Spiritu suo sancto exuscitat, sicut inquit Paulus: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba pater.

Hic & de particula exclusiua dicendū est. Toties repetit Paulus uocabulū Gratis, qua uoce certissimum est excludi conditionem meritorum nostrorum. Ideo in Ecclesijs nostris dicitur: Sola fide iustificamur: quod sic intelligimus, et declaramus: Gratis propter solum mediatorem, non propter nostram contritionem, seu alia nostra merita, donamur remissione peccatorum, & reconciliatione.

Et si enim contritio antecedit consolationem, & dilectio Dei & aliæ uirtutes cum fide seu hac fiducia simul accenduntur, tamen hæc uirtutes non sunt causa, seu meritum remissionis peccatorum, nec
propter

propter eas persona placet: iuxta illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens: sed habet remissionem, & placet persona certò propter Mediatorem, quem fide apprehēdi oportet: ut ad Eph. cap. 3. dicitur: Per quem audemus accedere in fiducia, quæ est per fidem in eum.

Hæc tota doctrina fit illustrior in uera conuersione & quotidiana inuocatione piorum. Cum expauescimus agnitione iræ Dei, hæc una est firma consolatio, confugere ad filium Dei, qui inquit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item, Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, Gratia exuberat supra peccatum.

In his doloribus si doceas hominem, dubitandum esse de remissione peccatorum, uincet dolor, & sequentur tristissimi fremitus aduersus Deū, & desperatio, & mors æterna. Sed si doceas, fide uincendam esse dubitationem, intelliget iam uocabulo fidei non tantum significari noticiam historiæ, intelliget fiduciam niti solo mediatore, intelliget quid dicatur his uer-

bis, Gratis propter Mediatorem, sola fide accipitur remissio, & placet persona.

Hæc lucra omnib. temporibus aliquos erudit, ut has ueras consolationes aliquo modo intellerent. Etsi enim Origenes, & multi scriptores et sententiarij, aliud genus doctrinæ insincerum pepererunt: tamen in Augustino, & alijs quibusdam leguntur dicta quæ ostendunt, eos ex his ueris fontibus etiam hausisse consolationes.

Quantum autem interdum improprie loquuntur, aut dissimilia dicunt, quia in loquendo negligentiores fuerunt: tamen quæ fuerit eorum perpetua sententia, si dextrè iudicare uolumus, animaduerti potest. Augustinus in Psal. 31. inquit: Qui sunt beati? Non illi, in quibus non inueniet peccatum, nam in omnibus inuenit. Omnes enim peccauerunt, & carent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet ut non sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic commendauit, Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam.

Hic certè Augustinus fidem intelligit fiduciam, quæ accipit remissionem peccatorum:

torum: & dictum in Genesi, & in Paulo, prorsus intelligit sicut nos enarramus. Alibi de spiritu & litera inquit: Ex lege timemus Deum, Fide confugimus ad misericordiam.

Bernardus in concione de Annuntiatione: Necessesse est primum omnium credere, quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei. Sed adde, ut credas & hoc, quòd per ipsum peccata TIBI donantur. Hoc est testimonium quod perhibet Spiritus sanctus in corde tuo, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominẽ per fidem. In hoc dicto perspicuè & propriè citatur sententia Ecclesiarum nostrarum, & extant similia testimonia apud hunc scriptorem.

Basilius etiam propriissimè recitat nostram sententiam, in concione de Humilitate, his uerbis: Qui gloriatur, in Domino gloriatur, dicens quòd Christus nobis factus sit sapientia à Deo, iusticia, & sanctificatio, & redemptio, sicut scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hec est enim perfecta & integra gloriatio in
C 3 Deo,

Deo, quando neq; propter iusticiam suam quisquam effertur, sed agnoscit sese indigere uera iusticia, fide autem sola in Christum iustificari.

Cū igitur ex his quæ dicta sunt, manifestum sit, quid significet uocabulū fidei, in hac propositione, Fide iustificamur: Hinc intelligi potest, perniciosè errare Monachos, & alios, qui iubent conuersos ad Deum dubitare an placeant Deo.

Hunc uulgarem errorem de dubitatione manifestè refutant hæc dicta: Iustificati fide, pacem habemus. Item, Ideo ex fide ut sūt firma promissio. Donec enim excruciamur dubitatione, corda fugiunt Deū, non acquiescunt in Deo, non inuocant. Et promissio fit eis inanis sonitus, quia non assentiuntur ei.

Postremò Dei mandatum est æternum & immotum, ut credamus filio Dei, iuxta hoc dictum: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Item 1. Ioan. 5. Qui non credit Deo, accusat eum mendacię.

Est autem insulsa cauillatio, quòd dicunt, dubitandum esse propter nostram indigni-

indigni-

indignitatem, non propter misericordiã. Ideo enim edita est promissio, ideo filius Dei mediator cõstitutus est, quia nos indigni sumus: & ut pater propter ipsum passum, resuscitatũ, & deprecantem pro nobis, ac uestientem nos sua iusticia, certò sit propicius huic miseræ massæ, indignæ, & plenæ sordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo IESV ambulant.

Absurdum est etiam, quod dicunt, nostræ indignitatis causa dubitandum esse. Non enim dubitandum est, an displiceat indignitas, sed ueris gemitibus fateamur nos indignos esse, & opponamus promissionem, cui assentiri mandatum Dei est.

Nec rectè accommodatur ad hanc dubitationem, sententia in Ecclesiaste. Nescit homo an amore uel odio dignus sit. Amentia est fingere Solomonem hoc uelle, nec iustos, nec iniustos debere statuere, an placeant aut displiceant Deo: cum certissimum sit, perseverantes in sceleribus contra conscientiam, displicere Deo.

Sed abducit nos Solomon à spectaculis externis ad uerbum Dei, quasi dicat:

Ex rebus secundis non statuas te placere Deo, nec propter res aduersas displicere. Non ideo placet Alexander, quia uincit, & magno imperio potitur. Iob in calamitate, David in exilio, non ideo statuant se abiectos esse à Deo, quia sunt ærumnosi. Non ex his euentibus, seu externis spectaculis iudicent, sed ex uerbo Dei. Etiam in media calamitate offertur consolatio, *Uo ego, nolo mortem peccatoris &c.* Sic *Eze. 18* Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit, ut omnis qui credit in eum, non pereat &c. Denique error de dubitatione, prorsus Ethnica imaginatio est, ac Euangelium abolet, & in conuersione ueram consolationem ijs qui iram Dei sentiunt, adimit.

Docendi sunt potius homines, hanc certò uocem Euangelij esse, ut filio Dei credamus, ac statuamus gratiam exuberare supra peccatum, ideoque repugnemus dubitationi, & eluctemur, & fide eam uincamus, ut accedere ad Deum, inuocare eum, & ei gratias agere possimus. Hi summi cultus horribiliter impediuntur, quandoque animi concutiuntur fluctibus dubitationis

tationum, ut experientia ostendit. Hinc perspicuum est, quare decretum Tridentinae Synodi, quod confirmat errorem de dubitatione, taxari necesse sit.

Ex his omnibus etiam intelligi potest, iuste reprehendi synecdochen eorum, qui sic interpretantur Paulum, Fide iustificamur, scilicet, formata dilectione, ut ipsi loquuntur. Nam uocabulum fidei intelligunt tantum de noticia, & cogitant hanc esse sententiam, Fide iustificamur, id est, præparamur ad iusticiam, id est, ad cæteras uirtutes, quæ sunt obedientia & impletio legis. Ita tantum hoc dicunt: Hominem esse iustum propter proprias uirtutes, Deinde iubent dubitare, an sit ornatus illis habitibus, de quibus loquuntur.

Ostendimus autem supra, fide significari fiduciam acquiescentem in filio Dei propiciatore, propter quem recipimur & placemus, non propter nostras uirtutes, aut legis impletionem. Cum autem in hac ipsa consolatione, fiducia, qua acquiescimus in filio Dei, uerè sit motus accensus à Spiritu sancto, quo uiuificatur cor, & liberatur ex æterna morte, dicitur hæc conuer-

Ioan. 3 fīo, regeneratio, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu.

Ioan. 14 Et fit homo iam uerè domicilium Dei, qui est in eo efficax, ut Ioan. 14. dicitur, Si quis diligit me, sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Filius λόγος uoce Euangelij dicit consolationem in corde credentis, & ostendit patris misericordiam, & pater per filium effundit Spiritum sanctum in cor credentis, qui laticiam & inuocationem, & alios motus accendit, qualis ipse est. Ideo dicitur Galat. 3. Ut promissionem spiritus accipiamus per fidem.

Non igitur loquimur de ociosa noticia: & errant imperiti, qui existimant remissionem peccatorum contingere ociosis, sine aliquo motu animi, sine certamine, & sine sensu consolationis in ueris doloribus, in ea ætate, quæ iam intelligere uocem doctrinæ potest, iuxta illud, *Rom. 10* Fides ex auditu est, auditus per uerbum Dei. Et quia conscientijs in pœnitentia consolationem proponimus, non addimus

mus hic quæstiones de prædestinatione, seu de electione: sed deducimus omnes lectores ad uerbum Dei, & iubemus ut uoluntatem Dei ex uerbo ipsius discant, sicut æternus pater expressa uoce præcipit, Hunc audite. Non quærant alias speculationes. Matt. 17

Certissimum est, prædicationem poenitentiae ad omnes homines pertinere, & accusare omnes homines. Ita & promissio uniuersalis est, & omnibus offert remissionem peccatorum, iuxta illa dicta uniuersalia: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Matt. 11 Item Ioan. 3. Ut omnis qui credit in eum, non pereat. Ioan. 3 Roman. 10. Omnis qui credit in eum, non confundetur. Rom. 10 Item, Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11 Conclufit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. Rom. 11

In hanc uniuersalem promissionem singuli se includant; & non indulgeant diffidentiae, sed luctentur, ut assentiantur uerbo Dei, & obsequantur Spiritui sancto, & iuari se petant, sicut dictum est:

Quanto

LUC. II Quanto magis dabit Spiritum sanctum
petentibus?

DE LIBERO ARBITRIO.

Iam hic nota sit etiã doctrina de libero
arbitrio. Semper in Ecclesia homines
recte eruditi distinxerunt disciplinam &
nouitatem spiritus, quæ est initiũ uitæ æter
næ: & docuerũt, in homine libertatem uo
luntatis talem esse, ad regendos externos
motus membrorũ, qua etiam non renati
utuncq; disciplinam, quæ est externa obe
dientia iuxta legem, præstare possint.

Sed homo nequaquam potest se libera
re à peccato, & morte æterna, uiribus na
turalibus: sed hæc liberatio & conuersio
hominis ad Deum, & nouitas spiritualis,
fit per filium Dei uiuificantem nos spiritu
suo sancto, ut dictum est: Si quis Spiritũ
Christi non habet, hic non est eius. Et uo
luntas, accepto Spiritu sancto, iam non
est ociosa.

Ac Deo gratias agimus pro hoc im
menso beneficio, quod nobis propter fi
lium, & per eum, dat Spiritum sanctum,
& nos suo spiritu regit: & damnamus Pe
lagianos

lagianos & Manichæos, ut hæc suo loco copiosius explicamus.

DE NOVA OBEDIENTIA.

Totum beneficiū filij Dei considerandum est, Ita enim uult peccatum & mortem tollere, & nos ex regno diaboli eripere, ut prorsus abolito peccato & deleta morte, restituat in nobis æternam uitam, in qua Deus nobis communicet sapientiam, iusticiam, & læticiam suam, & in qua sit Deus omnia in omnibus.

Hoc summum beneficiū incoat in hac misera massa, in hac uita, sicut scriptū est: Superinduemur, si tamen nō nudi reperiemur. Item, Qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Itaq; cum accipimus remissionem peccatorū, & reconciliati sumus, & obsignati Spiritu sancto, hæc bona effundere horrendus furor est: sicut describuntur effundētes, in parabola de domo mundata. Et in 2. epistola Petri dicitur: Si hi qui effugerunt contaminationes mundi, per agnitionem Domini & saluatoris IESV Christi, his rursus impliciti succumbunt, fiunt eis postrema deteriora prioribus.

2. Cor. 5

Mat. 10

2. Pct. 2

Effun-

Effunduntur aut̄ hæc bona, si quis non retinet fundamentū, id est, articulos fidei, siue sciens, siue deceptus, impia dogmata, seu idola recipit. Item, si quis alioqui contra conscientiam ruit. Hæ regulę sæpe repetitæ sunt, ut Galat. 5. Qui talia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Necessaria est igitur cura uitandi tales lapsus.

Hæc manifesta necessitas, proposita summa pœna, uidelicet amissione uitæ æternæ, si quos nō mouet ad bene operandum, hi sunt iam ex his de quibus dicitur:

1. IOAN. 3 Qui facit peccatum, ex diabolo est. Item, Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et sunt necessitatis causæ plures. Debitum, id est, ordo immutabilis, ut creaturæ Deo obtemperent: ideo Paulus inquit, Debitores estis. Item, ne Spiritus sanctus & fides excutiantur. Accedat & cura uitandi pœnas præsentis.

ROM. 8 Quia certissimum est, plurimos etiã electorum lapsus, horribiliter puniri in hac uita, ut inquit Ecclesia apud Micheam: Irâ Domini portabo, quia peccaui ei.

MICH. 7

Et omnium temporū historiæ horrenda exempla pœnarum continent: ut Dauid,

uid, Solomō, Manasses, Iofias, Nabucho-
donosor, & alij innumerabiles duriter ca-
stigati sunt. Qua in re hoc tristissimum
est, quod in ipsis pœnis multa noua pec-
cata cumulantur: ut in seditione mota
contra Dauidem, in dilaceratione regni
propter delictum Solomonis. Et de neces-
sitate bene operandi, inquit Dominus: *Ni* Matt. 5
si abundauerit iusticia uestra plus quàm
Pharisæorum, non intrabitis in regnum
cœlorum. Considerata autem necessitate,
quæ multiplex est, sequuntur hæ quæstio-
nes: Quæ opera sint facienda: quomodo
fieri pössint: quomodo placeāt Deo: quæ
habeant præmia: quod sit discrimen pec-
catorum, quæ excutiunt Spiritum sanctū,
& quæ non excutiunt.

QVAE OPERA SINT
FACIENDÄ.

Vult Deus & fidem & opera regi suo
uerbo. Ideo tenenda est norma de bonis
operibus, interioribus & exterioribus,
quæ in istis præceptis Dei cõtinetur, quæ
ad nos pertinent, sicut Ezechielis 23. dicitur: *In præceptis meis ambulate.* Et hæc Ezéc. 23
opera interiora & exteriora fiunt cultus
Dei,

Dei, cum fiunt in fide, & referuntur ad hunc finem, ut Deus hac obedientia celebretur.

Dictum est autem supra, externam obedientiam seu disciplinam præstare posse etiam non renatos: ut, honestè uiuit Cicero, & benemeretur de toto genere humano laboribus gubernationis: sed mens plena est dubitationum de prouidentia, nec nouit, nec alloquitur uerum Deum in inuocatione, nec nouit promissiones, & semper dubitat, an exaudiatur, præsertim in calamitatibus: in quibus etiam Deo irascitur, cogitat iniuste se affligi, cum fuerit ciuis honestus, & utilis Reipublicæ. Tales tenebræ in mente sunt magna peccata, quæ ratio sine luce diuina non satis iudicare potest.

Oportet igitur in renatis etiam interio- rem obedientiam incoari, ueram Dei agnitionem, timorem Dei, dolores in pœnitentia, fiduciam misericordiæ propter filium Dei promissæ, inuocationem, spem, dilectionem, læticiam in Deo, & alias uirtutes: & oportet eas referre ad debitum finem, scilicet ut Deo præstetur obedientia.

Hi ueri cultus non possunt præstari sine luce Euangelij, & sine fide: quos aduersarij, qui uideri uolunt eximij præcones bonorum operum, nec intelligunt, nec flagitant, cum omittunt doctrinam de fide, quæ est fiducia misericordiæ, acquiescens in filio Dei, quæ est præcipuum opus, & summus cultus Dei.

De operibus nõ mandatis à Deo infra dicemus. Et regula tenenda est: Frustracolunt me mandatis hominum. Sæpe aut Matt. 15 in Ecclesia accidit, ut maiori cura seruentur humani ritus, quàm præcepta Dei: imò ut autoritas Pharisaicarum & iniustarum traditionũ anteferatur mandatis diuinis, ut multis seculis; propter iniustam & impiam legem de cœlibatu, præceptum Dei de uera castitate, horribiliter uiolatum est. Considerandum est igitur discrimen legum, de quo rursus infra dicemus.

QVOMODO POSSINT FIERI
BONA OPERA.

Magna est infirmitas hominum: & diabolus est acerrimus hostis, qui odio Dei grassatur in humanum genus, ac præsertim Ecclesiã Dei conatur dissipare, quan-

D tum

1. Pet. 5 tum potest, ut scriptum est à Petro: Vigilate, quia aduersarius uester, tanquam leo rugiens circumit, querens quem deuoret. Ideo quanquam externam disciplinā homines naturalibus uiribus utcunq; præstare possunt, tamen sæpe uincuntur hac communi infirmitate. Sæpe etiam diabolus non feros homines impellit in tetra scelerata: ut decepit Euam, impulit fratres Ioseph, Dauidem, & alios innumerabiles. Quæ igitur potest esse diligentia, uel circumspectio, par astutissimo hosti?

Hic teneamus dulcissimam consolationem: Apparuit filius Dei, ut destruat opera Diaboli. Custos est filius Dei Ecclesiæ suæ, sicut inquit: Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ipse protegit nos, & simul Spiritu suo sancto confirmat mentes in ueris sententijs: & ut incoat æternam uitam, ita & motus bonos, fidem, dilectionem Dei, ueram inuocationem, spem, castitatem, & alias uirtutes in cordibus accendit.

Nequaquam sumus Pelagiani, sed reuerenter gratias agimus Deo æterno, patri Domini nostri IESU Christi, & Filio eius

eius IESV Christo, & Spiritui sancto, cum pro toto beneficio restitutæ salutis hominum, tum uerò pro hoc ipso beneficio, quod in Ecclesia habitat filius Dei, & eam sua dextra contra furores diabolorū & hominum protegit, & depellit à nobis diabolos, & in hac tanta infirmitate nostra nos sustentat, & uerbo accendit in mentibus agnitionem Dei, & confirmat ac regit corda Spiritu suo sancto.

Hæc beneficia nobis præstari certò scimus, sicut dulcissimè dictū est apud Zachariam: Effundam super domū Daud, *Zach. 12* & habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ & precum. Nominat spiritū gratiæ, quia in hac consolatione testificatur filius Dei, obsignans nos Spiritu sancto, quòd simus in gratia, & quòd liberemur ex doloribus inferorum. Deinde nominat spiritum precum, quia cum agnouimus remissionem peccatorum, iam nō fugimus Deum, non fremimus aduersus eum, sed accedimus ad eum uera fide & spe, petimus & expectamus ab eo auxilium, diligimus eum, & nos ei subiicimus: ita fit incoatio obedientiæ.

Eodem modo inquit Dominus: Ego
 IOAN. 14 rogabo Patrem, & alium paraclctum da-
 bit uobis, spiritũ ueritatis. Accendit Spi-
 ritus sanctus lucem ueritatis in mentibus,
 & novos motus in cordibus; congruen-
 tes cum lege Dei. Hoc tantum donum a-
 gnoscamus; & grati retinere studeamus,
 & assiduè nos in tantis uitæ periculis iu-
 uari petamus. Nec est ociosa uoluntas, ac-
 cepto Spiritu sancto.

QUOMODO PLACEAT NOVA
 OBEDIENTIA.

LUC. 18 Pharisæus apud Lucam admiratur sese,
 et sibi placet, fascinatus hac persuasione,
 quòd legi satisfaciat, & propter hanc qua-
 lem cunq; disciplinam Deo placeat. Tales
 sunt multi in genere humano, securi pro-
 pter qualem cunq; umbram disciplinæ.

Sed horum arrogantiam sæpe accusat
 uox diuina, ut inquit Dominus Lucæ 13.
 LUC. 13 Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simili-
 1. IOAN. 1 ter peribitis. Et apud Ioan. Si dixerimus,
 quòd peccatum non habeamus, menda-
 ces sumus. Ideo inanis est imaginatio, fin-
 gentium obedientiam Deo placere sua
 dignitate, & esse meritum condigni, ut lo-
 quuntur,

quuntur, & iusticiam coram Deo, quæ sit meritum uitæ æternæ.

Postea tamen addunt, semper dubitandum esse an placeat obedientia: quia manifestum est, in singulis multum sordium esse, multa peccata ignorantia & omissionis, multos næuos non paruos.

Hic necesse est rectè erudiri conscientias de utraq; re, de infirmitate nostra, & de consolatione. Necesse est in renatis esse iusticiam bonæ conscientia & incoatā obedientiam, ut dictum est. Et tamē in hac uita, in nostra natura, in anima, & in corde, adhuc ualde multū est sordium, quas illi magis cernunt & deplorāt, qui plus lucis habent, ut Prophetæ & Apostoli, ut nota est Pauli querela: Video aliam legem in membris meis, quæ repugnat legi mentis meæ, & me captiuum facit legi peccati

Rom. 7

Magna adhuc in singulis caligo est, multiplex ignorantia, & multæ tristissimæ dubitationes, errores in consilijs, orti ex diffidentia, ex falsis opinionibus, & inani spe, multæ uitiosæ flammæ cupiditatum, multæ neglectiones officij, fremitus & indignationes aduersus Deum, in pœnis.

Deniq; stupor & insania est, nolle fateri timorem & dilectionem Dei multò frigidiorum esse, quàm esse debebat.

Hæ confessiones repetitæ sunt in Prophetarum et Apostolorum concionibus.

Psal. 143 *Psal. 143.* Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuens. Et in 1. Ioan. 1. Si dicimus quòd peccatum non habeamus, nos ipsos seducimus, & ueritas non est in nobis. Hæc confessio necessaria est, & arrogantia taxanda.

1. Ioan. 1

Reprehendendus est etiam error aduersariorum, qui fingunt, homines in hac uita mortali, legi Dei satisfacere posse. Item qui dicunt, Malum concupiscentiæ nobiscum nascens non esse peccatum, nec malum pugnans cum lege seu uoluntate Dei. Hos errores manifestè refutat Paulus, Rom. 7. & 8. Postea etiam consolatio addenda est.

Ro. 7. 8

Primum statuatur renatus, se reconciliatum esse Deo, sola fide, id est, fiducia Mediatoris, & personam certò reputari iustam propter filium Dei Mediatorem, gratis propter ipsius meritum.

Secun-

Secundò, confiteatur uero dolore, adhuc in renato multa peccata & magnas fordes esse, dignas ira Dei.

Tertio, Et tamen sciat oportere incoari obedientiam & iusticiam bonæ conscientiae: & hanc, quanquam procul abest à perfectione legis, tamen in reconciliatis Deo placere propter mediatorem deprecantem pro nobis, & suo merito tegentē nostras ingentes & inenarrabiles miseras. Ita propter eum & persona recipitur, & postea placent opera, & in utroq; fides luceat. Ideo Petrus inquit: Offerite hostias 1. Pet. 2 spirituales acceptas Deo per IESVM Christum. Hæc consolatio proposita est in capite 8. ad Roman. Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo IESV Rom. 8 ambulant. Et Rom. 6. Non estis sub lege, Rom. 6 sed sub gratia.

Ibi hoc ipsum queritur, an placeat obedientia, cum legi non satisfaciat. Respondet Paulus: Placere, quia non simus sub lege, id est, damnati lege: sed sub gratia, id est, reconciliati seu recepti in gratiam. Roman. 8. Quis condemnabit? Christus pro Rom. 8 nobis mortuus est, & resurrexit, qui est

ad dexteram Dei, & pro nobis interpellat, id est, Placent sancti propter Filium, qui & obtulit pro nobis suam obedientiam, & pro nobis interpellat.

Hæc dicta opponenda sunt dubitationi, ne fides & inuocatio extinguantur. Nā dubitatio languefacit inuocationem.

Postquam igitur scimus, & necessariam esse nouam obedientiam, & auxilium nobis certò donari, & placere hanc, quamquam mutilam & mendicam obedientiā, agnoscamus immensam Dei misericordiam, & pro ea gratias agamus, & sit maior cura regendi omnes actiões, quia scimus & iuari nos, & Deo hanc obedientiam propter filium placere. Et semper in conspectu sit hæc necessitas: Si effunduntur beneficia Dei, iustificatio & regeneratio, amitti uitam æternam, iuxta illud, Super induemur, si tamē non nudi reperiemur.

2. Cor. 5

Rom. 8

Et Rom. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ac semper in iustificatione simul fit incoatio nouitatis.

LUC. 23

Latro pendens in cruce, habet bona opera interiora & exteriora, dolet se peccasse, & fatetur se iustè puniri. Deinde &

fide

fide agnoscit Saluatorem, & petit ab eo salutem, ideoq; audit expressam absolutio-
nem, & concionem de uita æterna, & pro-
missionem, & acquiescit in hac uoce Mes-
sias, & se Deo subiicit, & non impatienter
fert supplicium, sed lætatur agnitioe Mes-
sias, & spe uite æternæ, et Deo gratias agit:
præterea ut extet signum confessionis,
refutat maledicentem Christo.

Hæc in eo fiunt, quia hic ipse Messias
socius supplicij, uerbo mentē eius docet,
et in ea ipsa consolatione λόγος in isto effi-
cax est, & per eum æternus Pater effundit
Spiritū sanctum in cor huius auditoris, ut
accendat læticiam in eo, dilectionem, in-
uocationem, spem uitæ æternæ, & alias
uirtutes.

DE PRAEMIIS

Paulus inquit, Donū Dei est uita æter- Rom. 5
na per Christum IESVM Dominum
nostrum: & reconciliati seu iustificati, si-
mul sunt cohæredes Filij Dei propter
ipsum, non propter propria merita.

Fides accipiens remissionem peccato-
rum ac iustificationem, & spes uitæ æter-
næ, nituntur filio Dei Mediatore, ut ex-

Ioan. 6 preſſe dictum eſt, Hæc eſt uoluntas Pa-
 tris, ut omnis credens in filium, habeat ui-
Rom. 5 tam æternam. Et *Rom. 5*. Iuſtificati fide,
 pacem habemus apud Deum, per Domi-
 num noſtrum **I E S V M** Chriſtum, per
 quem & acceſſum habemus fide in gratiã
 hanc, in qua ſtamus, & gloriamur ſpe ui-
 tæ æternæ.

Coniungit fidem & ſpem, & affirmat
 utranq; niti mediatore, et manifeſtum eſt,
 ſpem non debere niti noſtris operibus,
Pſal. 142 quia dictum eſt, Nõ iuſtificabitur in con-
 ſpectu tuo omnis uiuens: ſed ut propter
 ſolum filium Dei agentes pœnitentiam re-
 putantur iuſti fide, & propter eum & per
 eum uiuificantur: ita propter eum, & non
 propter noſtra merita, donatur uita æter-
 na: ſicut latro in cruce audit hanc promiſ-
Luc. 23 ſionem, Hodie eris mecum in paradifo.

Nec ſomniandũ eſt, filium Dei tantum
 præparationẽ ad uitam æternã nobis me-
 ruiſſe, aut dare, & nos poſtea noſtris ope-
 ribus mereri uitam æternã: ſed ſit in con-
Hoſe. 13 ſpectu dictum dulciſſimum, O mors ero
 mors tua, & peſtis tua ô inferne. Propter
 filium Dei, & per eum liberamur à morte
 æter-

æterna, & transferimur in uitam æternā, sicut ipse inquit, Ego uitam æternam do eis. Et 1. Ioan. 5. Qui habet filium, habet uitam. Ac sit spes certa & firma, sicut Petrus inquit: Perfectè sperate, id est, non dubia opinione, sed firma spe expectate uitam æternam, uidelicet propter mediatorem. Et rectè Augustinus inquit in libro Meditationum, Totius fiducia certitudo est in sanguine Christi.

Vtrunq; certissimum sit, agentem poenitentiam propter filium Dei gratis fide accipere remissionem peccatorum, & iustificationem, & hunc esse hæredem uitæ æternæ, sicut Paulus inquit: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: Si autem filij, hæredes Dei &c.

Et tamen simul uerum est, eos qui confundunt Spiritum sanctum, deficientes à fide, aut ruentes contra consciētiam, nec redeunt ad Deum per poenitentiam, non esse hæredes, sicut dicitur ad Galat. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebūt. Et 1. Timot. 1. Milita bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam, quā quidam repellentes, circa fidem naufragi
um fe-

Matt. 25 um fecerunt. Et *Matt. 25*. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æternam.

Ceterum etsi uita æterna datur propter filium Dei renatis, tamen simul etiam est merces bonorum operum, sicut dicitur: *Matt. 5* Merces uestra copiosa est in cœlis. Vt patrimonium est merces laborũ filij, etiamsi propter aliam causam filio attribuitur.

Præterea addidit Deus bonis operibus suas quasdam promissiones: quare & pro bonis operibus sanctorum tribuit Deus etiam in hac uita multa spiritualia & corporalia bona, aliàs aliter, ut ipsi sua inenarrabili sapientia placet: *1. Timot. 4*. Pietas habet promissiones præsentis & futuræ uitæ. *Marci 10*. Recipient centuplũ in hac uita, sed cum tribulatione, & post hanc uitam, uitam æternam. *Matth. 10*. Qui dederit potum unì ex minimis propter doctrinam, non perdet mercedem. *Luc. 6*. Date, & dabitur uobis. *Exo. 20*. Honora patrem & matrem, ut sis longæuus supra terram. *Esaï. 33*. Panis ei dabitur, aquæ eius erunt certæ: Regem in decore uidebunt: id est,

id est, pro obedientia & bonis operibus Deus dat tranquillam politiam, honestam & placidam gubernationem &c. *Esaia* Esa. 58 58. Frange esurienti panem tuum, & eris sicut hortus irriguus &c.

Et notum est exemplum uiduæ Sareptanæ. Et *Psaltes* dicit: Opes & diuitiæ in domo eius. Quia enim in hac mortali & ærumnosa uita Deus Ecclesiam colligit, & uult eam esse honestam congregationem: præbet ei aliqua hospitia mediocria, præbet nidos pñs familijs, puerperis, educationi puerorum, propagationi doctrinæ, deniq; uult conseruare generis humani societatem, œconomias & politias: & quidem ideo, ut colligi Ecclesia possit. 3. Re. 17 Psal. 112

Quare propter sanctorum preces, & propter eorum diligentiam, & propter communem necessitatem, tribuit aliquando gubernationem minus turbulentam, pacem, fœcunditatem agrorum, et alia bona: ut propter Ioseph, Naaman, Danielem, regna illa feliciora erant. Et *Ieremias* cap. 19. præcipit, ut exules in Babylone petant hospitio pacem, & salutarem gubernationem. Sicut etiam sæpe propter Eccle-

Ecclesiae delicta cumulantur poenae: ut in poena tribus Benjamin, Davidis, & alijs conspicitur. Vult autem Deus intelligi haec beneficia corpori necessaria, & sciri vult ea diuinitus tribui. Vult in eis petendis exerceri fidem, ut suo loco copiosius dicimus. Nunc ideo haec pauca addidimus, ut in hac confessione etiam extet testimonium in nostris Ecclesijs, doctrinam de bonis operibus ueram & necessariam fideliter proponi.

DE DISCRIMINE PECCATORVM.

LUC. 11.

Cum dictum sit, in renatis manere peccata, necesse est tradi discrimen. Nam ex dicto Lucae 11. Vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, &c. & ex similibus dictis, manifestum est, aliquos renatos contristare & excutere Spiritum sanctum, et rursus abijci à Deo ac fieri reos irae Dei, & aeternarum poenarum. Et Ezech. 33. scriptum est: Cum recesserit iustus à iusticia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea: & cum recesserit impius ab impietate sua, & fecerit iudicium & iusticiam, uiuet in ea.

EZECH. 33.

Necesse

Necesse est igitur discerni peccata, quæ in sanctis in hac mortali uita manent, nec excutiunt spiritum sanctum, ab alijs peccatis, propter quæ homo rursus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum. Et Paulus discernit peccatum regnans, & non regnans. Et alibi inquit: Si secundum carnem uiuetis, moriemini: si actiones carnis spiritu mortificabitis, uiuetis.

Rom. 5

Rom. 8

Tradit autem regulam in epistola ad Timotheum: Milita bonam militiam, retinens fidem, & bonam conscientiam. Cum igitur homo non retinet fidem, sed aliquam fundamenti partem, id est, aliquem articulum fidei, siue sciens, siue errore amittit, aut idola approbat: ut multi qui falsis dogmatibus decipiuntur, aut non sustentant se consolatione fidei, sed superantur dubitatione aut desperatione, aut uiolant ullum præceptum Dei contra conscientiam, effundunt Spiritum sanctum, & rursus fiunt rei iræ Dei, & pœnæ æternæ: & nisi fiat conuersio, tales morientes abijciuntur in æternas pœnas.

1. Tim. 2

De his inquit Paulus: Si secundum carnem uiuetis, moriemini. Et 1. Corinth. 6.

Rom. 8

1. Cor. 6

Nec

Eze. 18 Nec scortatores, nec adulteri, nec idolatraræ &c. possidebunt regnum Dei. Et iuramentum clarè dicit: *Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. In iuramento partes duæ copulatæ sunt, conuersio & uita. Postulat Deus, & quidem iuramento, conuersionem. Quare non placent ei, retinentes propositum peccandi.*

Complectimur autem in hoc numero, & peccata omissionis affectatæ, id est, affectatam negligentiam in officio, quæ pugnat cum dicto: Hoc requiritur, ut fideles simus: & ignorantiam affectatam, qualis est Pharisaica, & infinitæ multitudinis, quæ ueram Ecclesiæ doctrinam non studet inquirere, & ignara retinet idola, aut etiam fauiciam adiuuat in defensione idolorum.

Dictum est de lapsibus, quibus excutitur spiritus sanctus. Alia sunt peccata in renatis, retinentibus fidem & bonam conscientiam, quæ non sunt corruptelæ fundamenti, nec sunt delicta contra conscientiam: sed sunt reliquiæ peccati originis, caligo, dubitationes, carnalis securitas, errantes

rantes flammæ uitiosorum affectuum, & omisiones, uel ignorantia nō affectata.

Hæc mala extenuant quidam, & nominant deformitates præter legem Dei. Sed hæc cœcitas ualde reprehendenda est, & utrunq; considerandum: magnitudo mali in hac tota immundicie, quæ est contra legem & uoluntati Dei: & rursus magnitudo misericordiæ & beneficij filij Dei; tegentis hæc tristitia & magna uulnera in hac misera natura.

Iubet autem Paulus his malis repugnare spiritu, id est, Atticus, Scipio, frenant uitiosos affectus ratione: sed Ioseph, Paulus, frenant spiritu, id est, Spiritus sancti motibus, uero dolore, uera fide, timore Dei & inuocatione.

Dolet Paulus, sentiens dubitationes, aut alios errantes motus: & fide statuit, hanc immundiciem tegi à mediatore: & timore Dei se reprimat, ne obtemperet iræ, aut alijs errantibus motibus. Et simul inuocat Deum, & petit auxilium, Cor mundum crea in me Deus. Psal. 50

Cum hoc modo repugnamus prauitati, quæ adhuc reliqua est in renatis, tegun-

E tur

tur hæc mala, & dicitur peccatum non regnans, seu ueniale: & non effunditur Spiritus sanctus. Hanc doctrinam de discrimine peccatorum ueram, perspicuam, & Ecclesiæ necessariam esse, manifestum est. De qua tamen quales labyrinthi disputationum sint in libris Aduersariorum, multi norunt.

Postquam uerò breuiter exposuimus summam doctrinæ de iustificatione, nunc & argumenta, quæ contra hanc sententiã obijciuntur, explicanda & refutanda erant. Sed quia alij alia obijciunt, confessionem nostrã recitauimus, & offerimus nos ad longiores explicaciones in singulis membris confessionis.

DE ECCLESIA.

Vult Deus intelligi, genus humanum non casu nasci, sed à Deo conditum esse, & conditum non ad æternum exitum, sed ut colligat sibi in genere humano Ecclesiam, cui in omni æternitate comunicet sese, suam sapiëntiam, bonitatem, & lætitiã. Et uult conspici filium propter quem, & per quem inenarrabili sapiëntia

entia & immensa misericordia hanc miseram naturam hominum restituit. Ideo semper in genere humano cœtum esse uoluit, cui tradidit doctrinam de Filio, & in quo filius ipse instituit & conseruauit ministerium custodiendæ & propagandæ eius doctrinæ, per quam & efficax fuit, est, & erit. Et multos ad se conuertit, sicut manifestè inquit Paulus: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omnium credenti.

Sed mirandum & dolendum est, maximam partem generis humani horribili furore contemnere uocem & testimonia Dei, & filium Dei: & in ipso cœtu, qui nomē habet Ecclesię, multas dilaceratiões semper factas esse, & ueram Ecclesiam ab externis et domesticis hostibus oppugnatam esse. Hac dissidia cum homines intuentur, & quidam uident imperijs, multitudine & gloria antecellere eos, qui alias doctrinas pugnantes cum Euangelio amplectuntur, dubitant an sit aliqua Dei Ecclesia, quænam, & qualis, & ubi sit.

Ac prophanis dijudicatio difficilis est: sed uera Ecclesia scit ex testimonijs diuini,

nis, unde sint tanti hominum furores, & inter eos tamen seruari Ecclesiam Dei: & discernit eam à cæteris gentibus, & scit quænam, qualis, & ubi sit.

Vt igitur contra has dubitationes magis confirmarentur omnes sancti, articulus in symbolo propositus est: Credo esse Ecclesiam sanctam catholicam. Hac professione affirmamus, non abiectum esse totum genus humanum à Deo, sed esse, & mansuram esse aliquam ueram Ecclesiam, ratas esse Dei promissiones, adhuc regnare filium Dei, recipere & saluare inuocantes. Et hac erecti consolatione, Deo gratias agimus, & eum inuocamus, & petimus, accipimus, & expectamus æterna bona.

Propter hanc commonefactionem & consolationem articulus in Symbolo recitatur, cum quidem hæc ipsa doctrina de conseruatione Ecclesiæ sæpissimè repetita sit in concionibus diuinis, ut Esaia 59. Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, dicit

Domi-

Dominus, deinceps & in sempiternum. Et Dominus inquit, Ego uobiscum sum Mat. 28 omnibus diebus, usq; ad consummationem seculi. Est & hæc dulcis consolatio, quod non alibi sint hæredes uitæ æternæ, nisi in cœtu uocatorũ, iuxta illud: Quos Rom. 8 elegit, hos & uocauit.

Non uagentur animi, intuentes hoc lacrum corpus Ecclesię, & somniantes forsatis alibi aliquos qui ignorant Euangelium, tamen esse sanctos & domicilium Dei, Fabium, Scipionem, Aristidem, & similes. Sed huc refer oculos. In hoc cœtu uocatorum certò scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito, confessione & inuocatione. Sicut dicit Psal. 26. Vnum petij à Domino, hoc requiro, Psal. 26 ut habitem in domo Domini, omnibus diebus uitæ meæ, ut uideam uoluntatem Domini, & uisitem templum eius.

Non igitur de Ecclesia, tanquã de Idea Platonica loquimur, sed Ecclesiam monstramus, quæ conspici & exaudiri potest, iuxta illud: In omnem terram exiuit sonus Psal. 18 eorum. Vult exaudiri filium æternus pater, in toto genere humano, sicut inquit,

Mat. 17 Hunc audite. Et Psalm. 2. Ego constituo
 Psal. 2 regem meum in monte Sion, prædicabo
 præceptum: Dominus dixit ad me, filius
 meus es tu, ego hodie genui te, Et nunc
 reges intelligite &c.

Dicimus igitur, Ecclesiam uisibilem in
 hac uita, cœtum esse amplectentium Eu-
 angelium Christi, et rectè utentium Sacra-
 mentis, in quo filius Dei per ministerium
 Euangelij est efficax, & multos ad uitam
 æternam regenerat. In quo cœtu tamen
 multi non sunt sancti, sed de uera doc-
 trina consentientes: ut Mariæ tempore
 erant. Ecclesia, Zacharias, Simeon, Io-
 seph, Elisabeth, Maria, Anna, Pastores,
 & alij multi, qui de pura doctrina consen-
 tiebant, & audiebant non Saducæos aut
 Pharisæos, sed Zachariam, Simeonem,
 Annam, Mariam, & similes &c. Nam et-
 iam cum ualde exiguus cœtus est, tamen
 Deus aliquas reliquias seruat, quarum
 uox & confessio exauditur, & subinde
 Esai. 1 ministerium instaurat, iuxta illud: Nisi
 Dominus reliquisset nobis semen, sicut
 Sodoma essemus &c.

Itaque quæ sit Ecclesia, & qualis sit, &
 ubi

ubi sit, hæc descriptio indicat, sumta ex manifestis testimonijs diuinis. Nihil dubium est, Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium, ut Paulus inquit: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit. Et Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt. Et Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Et Ioan. 17. Sanctifica eos in sermone tuo, sermo tuus est ueritas.

Non sunt igitur membra Ecclesię Dei, etiamsi titulum & imperia tenent, Saducęi, Pharisei, & similes, Pontifices, & alij, qui aliam doctrinam proponunt, dissentientem ab Euangelio, & stabiliunt idola pertinaciter.

Manifestum est autē, aliud genus doctrinę, dissentiens ab Euangelio, aduersarios tradere & propugnare, qui docent legem Dei impleri obedientia nostra in hac uita, & hanc obedientiam mereri remissionem peccatorum. Item, Hac obedientia homines iustos esse coram Deo: Item, Pravam concupiscentiã non esse peccatum, nec malum pugnans cum lege Dei.

Item, dubitandum esse cōuersis, an sint in gratia, & hanc dubitationem non esse peccatum. Item, Inuocandos esse homines mortuos. Item, Cultus Dei esse discrimina ciborum, uota monastica, & alios ritus sine mandato Dei electos. Item, Oblationem in missa mereri facienti & alijs uiuis & mortuis remissionem peccatorum, & alia. Item, alias prophanationes Sacramenti multiplices & horrendas.

Item, Episcopus posse instituere cultus Dei, & peccata mortalia esse uiolationem cultuum, qui ab eis instituuntur. Item, Possesse legem de cœlibatu imponere ulli ordini hominum. Item, Enumerationem singulorum delictorum necessariam esse ad remissionem peccatorum. Item, Satisfactiones Canonicas, compensationes esse pœnarum purgatorij.

Item, Synodos, in quibus soli Episcopi dicunt sententias, non posse errare. Item, Qui consecrant olea, & alias res sine mandato diuino, & tribuunt eis uim diuinam contra peccata & diabolos & morbos. Item, Qui inuocationes ad certas statuas approbant, quasi ibi plus sit auxiliij. Item,
Qui

Qui interficiunt homines honestos, tantum quia hos errores improbant, & ueritatem profitentur.

Hæc cum sint palàm ethnica & idololatrica, manifestum est, defensores eorum non esse membra Ecclesiæ, sed dominari, sicut Pharisei & Saducei dominabantur. Interea tamen fuerunt, sunt, & erunt Ecclesia Dei, homines retinentes fundamentum, etiamsi alij plus, alij minus lucis habuerunt, habent, et habebunt. Et inter- 1. Cor. 3
 dum etiam sancti stipulas extruunt supra fundamentum, cum præsertim in hac temporum miseria multis qui habent initia fidei, non concedatur, ut erudiri, & cum doctioribus colloqui possint. Hi sunt tamen in eorum numero, quibus iubet Deus parci. Ezech. 9. Qui gemunt et dolent, Eze. 9
 propterea quòd errores stabiliuntur.

Præcipue igitur ex uoce doctrinæ iudicandum est, & iudicari potest, quæ & ubi sit uera Ecclesia, quæ uoce ueræ doctrinæ, deinde & legitimo usu Sacramentorū ab alijs gentibus discernitur: & quæ sit uox ueræ doctrinæ, ostendunt ipsa scripta Prophetica & Apostolica, & Symbola. In his

non est ambigua doctrina de fundamento, uidelicet de articulis fidei, de essentia & uoluntate Dei, de filio redemptore, de lege, de promissionibus, de usu Sacramentorum, de ministerio. Et manifestum est, nulli creaturæ, non angelis, non hominibus concessum esse, mutare doctrinam à Deo traditam.

Io. 12. 18 Qualis autem sit Ecclesia, ostendit filius Dei, inquit: Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Sicut pater meus misit me, sic ego mitto uos. Colligitur uoce ministrorum Euangelij æterna Ecclesia Deo. Hoc immensum beneficium Dei agnoscere & grati celebrare debemus.

Eph. 4 Quanquam autem Ecclesia est cœtus, qui conspici & exaudiri potest, tamē discernendus est ab imperijs politicis, seu gentibus gladium. Nec iure diuino Episcopi habent potestatem gladio puniendi non obediētes, nec imperia mundi occupandi, & tamen in ea ordo est, iuxta illud: Ascendit, dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores.

Filius Dei est summus sacerdos, unctus
ab

ab æterno patre, qui ut non funditus intereat Ecclesia, ministros Euangelij ei attribuit, partim à se immediatè uocatos, ut Prophetas & Apostolos, partim uocatione humana electos. Nam & Ecclesiæ electionem approbat, & immensa bonitate efficax est, etiã sonante Euangelio per electos suffragijs, aut nomine Ecclesiæ.

Retinemus igitur & in nostris Ecclesijs publicũ ritum ordinationis, quo commendatur ministerium Euangelij uiris electis, quorum mores & doctrinam prius exploramus.

Et de dignitate ministerij fideliter docemus Ecclesias. Nihil dici maius potest, quàm quod filius Dei inquit: Sicut pater meus misit me, sic et ego mitto uos: Ioh. 20. Ostendit & quæ mandata det, prædicare Euangelium: & affirmat, se per uocem illorum efficacem fore, sicut pater ostendit se efficacem esse per filium.

Proponimus et mandata Dei: Qui uos Luc. 10. audit, me audit: qui uos spernit, me spernit. Item, Heb. 13. Obedite præpositis uestris. Nec tamen hæc dicta regnum constituunt extra Euangelium, sed obedientiam præcipiunt,

unt, debitam uoci Euangelij : & ad ministerium hæc pertinent, docere Euangelium, administrare Sacramenta, uocem absolutionis impertire petentibus, qui non perseverant in manifestis delictis, ordinare ministros Euangelij ritè uocatos & exploratos, exercere iudicia Ecclesiæ legitimo modo : de ijs qui manifestorum criminum in moribus aut doctrina rei sunt, & contra contumaces, sententiam excommunicationis ferre, & conuersos rursus absoluerè & recipere. Hæc ut ritè fiant, etiam Consistoria in Ecclesijs nostris constituta sunt.

Diximus autem in descriptione Ecclesiæ, multos in hac uisibili Ecclesia esse non sanctos, qui tamen externa professione ueram doctrinam amplectuntur : quia Donatistas improbamus, qui finxerunt, ministerium eorum qui non sunt sancti, non esse efficax.

Improbamus & colluiem Anabaptisticam, quæ finxit Ecclesiam uisibilem, in qua omnes sint sancti, Ac fatemur, de Ecclesia uisibili in hac uita sentiendū esse, sicut inquit Dominus Matth. 13. Simile est

regnum

regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, qua boni & malî pisces colliguntur. Sed tamen hi qui fiunt hostes ueræ doctrinæ, desinunt esse membra huius uisibilis congregationis, iuxta hoc dictum: Si quis alius Gal. 1
 ud Euangelium docet, anathema sit.

DE SACRAMENTIS.

Discernunt Ecclesiam à cæteris gentibus, & ritus quidam diuinitus instituti, qui nominantur usitatè Sacramenta: ut Baptismus, & Cœna Domini: quæ tamen non sunt tantum signa professionis, sed multo magis (ut uetustas dixit) signa gratiæ: id est, sunt cæremoniæ additæ promissioni Euangelij de gratia: id est, de gratuita remissionē peccatorum, & de reconciliatione, & de toto beneficio redemptionis: quæ ita instituta sunt, ut singuli eis utantur: quia sunt pignora & testimonia, quæ ostendunt, ad singulos pertinere beneficia in Euangelio promissa. Nam uox Euangelij generalis est. Hanc testatur hic usus, pertinere ad singulos qui Sacramentis utuntur.

DE BAPTISMO.

Baptismus

Baptismus est integra actio, uidelicet
 mersio, & uerborum pronuntiatio:
 Ego baptizo te in nomine patris, & filij,
 & spiritus sancti. In his uerbis summam
 doctrinæ Euangelij comprehensam, sæpe
 enarramus. Ego baptizo te: id est, ego te-
 stificor hac mersione te ablui à peccatis, et
 recipi iam à uero Deo, qui est pater Domi-
 ni nostri IESV Christi, qui te per filium
 IESVM Christum redemit, & sanctifica-
 cat te spiritu sancto. In huius ueri Dei no-
 men, id est, inuocationem, te baptizo,
 quem agnosces & inuocabis, & discernes
 ab omnibus commenticijs numinibus: &
 certò statues tibi tribui beneficia, quæ in
 Euangelio promisit: te esse membrum Ec-
 clesiæ Dei, quæ per filium redempta est, &
 sanctificatur à Spiritu sancto.

Hunc intellectum huius fœderis tene-
 ant hi, quorum ætas iam doctrinæ capax
 est: & hac testificatione confirmati, cre-
 dant sibi remitti peccata, & se uerè esse
 membra Ecclesiæ Dei, & uera fide uerum
 Deum inuocent: sicut Abraham cogi-
 tans de circumcisione, intuebatur promif-
 sionem uenturi seminis, intelligebat se
 mem-

membrum esse Ecclesiæ Dei, & tolli maledictionem à se quoque per hoc semen, de quo dictum erat in promissione: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Gen. 12

Sic & Petrus docet, Baptismum esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deum, per resurrectionem IESU Christi, qui est ad dexteram Dei. Nominatim ait esse stipulationem, qua Deus tecum fœdus facit, & te sanatis uulneribus tuæ conscientiæ recipit, & tu uicissim cum Deo facis fœdus, ut hunc uerum Deum inuoces, & credas te per filium Dei resuscitatum ex morte, & regnantem, saluari. 1. Pet. 3

Ita efficax est in te hic filius Dei, sedens ad dexteram æterni patris, sicut & Paulus inquit ad Galat. Qui baptizati estis, Christum induistis. Et dari Spiritum sanctum in baptismo, affirmat ad Titum, cum ait, Per lauacrum regenerationis, & renouationis per Spiritum sanctum. Et in Ioan. dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest intrare in regnum cœlorum. Gal. 3
Tit. 3
Ioan. 3

Docemus igitur, necessariū esse Baptismum: & semel tantum baptizamus singulos,

los, sicut circuncisio semel tantum in singulis fiebat, sed doctrinam de significatione & foedere mutuo utilissimam, saepe commemoramus.

May. 10 Retinemus & infantium baptismum: quia certissimum est, promissionem gratiae ad infantes etiam pertinere, & ad eos tantum qui Ecclesiae inseruntur. Quia de his dictum est: Sinite paruulos ad me uenire, quia talium est regnum caelorum. Et Origenes scribit in 6. cap. ad Rom. Ecclesiam ab Apostolis accepisse morem baptizandi infantes. Nec iudicamus hunc morem tantum ociosam caeremoniam esse, sed uerè tunc à Deo recipi & sanctificari infantes: Quia tunc inseruntur Ecclesiae, ac ad tales promissio pertinet. Exstant autem de hac re multa scripta in nostris Ecclesijs edita, quibus refutantur Anabaptistae.

DE COENA DOMINI.

ET Baptismus, & Coena Domini, sunt Epignora & testimonia gratiae, ut antea dictum est, quæ de promissione, & tota redemptione nos comonefaciunt, & ostendunt

dunt beneficia Euangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus utuntur. Sed tamen hoc discrimen est: per Baptismum singuli inferuntur Ecclesiæ, sed cœnam Domini simul etiam uoluit Dominus esse neruum publicæ congregatiõis. Vult enim Deus ministerium Euangelij publicum esse, nõ uult in latebris tantum inclusam teneri Euangelij uocem, sed exaudiri eam: uult se agnosci & inuocari à toto genere humano. Ideo uult publicos & honestos esse congressus, & in his uult sonare Euangelij uocem, uult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse confessionis & seiunctionis Ecclesiæ Dei, ab aliarum gentium sectis & opinionibus.

Conuenit Ioannes Ephesi cum suo cœtu, & docet Euangelium, & usu Sacramenti totus cœtus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & hunc Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, & seiunctum se esse à Dianæ, Iouis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & uult seiunctam esse multis publicis signis à re-

liquis gentibus. Sic haud dubiè suos cœtus habuerunt primi patres, Adam, Seth, Enoch, Noë, Sem, Abraham: & deinceps politia Israël habuit multos ritus, ut se-iunctio illa à gentibus esset conspectior.

Mat. 18 Addidit etiam Dominus peculiarem
 Mat. 18 promissionem congregationi: Vbicunq;
 duo aut tres congregati sunt in nomine
 Psal. 149 meo, ero in medio eorū. Item, Quicquid
 petent consentientes, fiet eis. Et in Psalm.
 Laus eius in Ecclesia sanctorum.

Sintq; promissiones, in quibus Deus af-
 firmat se Ecclesiam seruaturū esse, eò dul-
 ciores, quia intelligimus eum publicum
 ministerium in cōgressibus honestis con-
 seruare & restituere: sicut & in ipsis uer-
 bis Cœnæ inclusa est hæc promissio, cum
 Mat. 26 iubet annunciari mortem Domini, & hæc
 Cœnam distribui donec uenerit.

Vt igitur reuerentia maior sit in huius
 Sacramenti usu, ueræ causæ institutionis
 cogitentur, quæ ad publicam congrega-
 tionem, & ad singulorum consolationem
 pertinent.

Prima causæ est: Filius Dei uult in pu-
 blica & honesta congregatione sonare
 uocem

uocem Euangelij. Huius congregationis uinculum uult esse hanc sumtionem, quæ summa reuerentia facienda est, cum ibi testimonium exhibeatur mirandæ societatis Domini & sumentium: de qua reuerentia Paulus loquitur, inquit: Qui sumit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. 1. Cor. 11

Secunda, uult & concionem, & ipsum ritum prodesse ad conseruationem & propagationem memoriæ passionis, resurrectionis, & beneficiorum suorum.

Tertia, uult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, ut statuat ad se pertinere beneficia Euangelij, cum concio sit communis: & hoc testimonio, hac sumtione ostendit te ipsius membrum esse, & te ablutum esse sanguine suo, & facere se hoc fœdus tecum: IOAN. 13
Magne in me, & ego in uobis: Item, Ego in eis, & tu in me.

Quarta, uult hanc publicam sumtionem, confessionem esse, qua ostēdas, quod doctrinæ genus amplectaris, cui cœtui te adiungas. Vult & gratias agi publicè & priuatim in hac ipsa cœremonia, Deo æter-

no Patri, Filio, et Spiritui sancto, cum pro cæteris beneficijs, tum nominatim pro hoc immenso beneficio redemptionis & saluationis. Vult & ipsis Ecclesiæ membris inter sese uinculum esse mutuæ bene uolentiæ. Ita multi fines concurrunt.

Harum maximarum caussarū commemoratione inuitantur homines ad Sacramenti reuerentiam & usum. Et docemus, quomodo prosit usus. Apertè damnamus portentosum errorem Monachorū, qui scripserunt, sumtionem mereri remissionem peccatorum, & quidem ex opere operato, sine bono motu utentis. Hæc Pharisaica imaginatio pugnat cū dicto, *Habac. 2* Iustus sua fide uiuet. Sic igitur erudimus Ecclesiam, accessuros ad Cœnam Domini oportere pœnitentiam, seu conuersionem afferre, & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione, & beneficijs filij Dei, quærere hic confirmationem huius fidei: quia in usu Sacramenti fit testificatio, quæ ostendit, ad te quoq; pertinere beneficia filij Dei. Fit & testificatio, quòd te sibi membrum adiungat, & quòd sit in te, sicut dicit: Ego in uobis &c. *Ioan. 17*

Monemus etiam, ne existiment propter hoc opus, seu hanc obedientiam remitti peccata, sed ut fiducia intueantur mortem & meritum filij Dei, & resurrectionem eius. Et statuunt propter ipsum nobis peccata remitti, & uelle eum hanc fidem hac commonefactione & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gaudium conscientia & gratiarum actio crescunt, prodest sumtio. Nec admittuntur ulli ad communionem, nisi prius à Pastore aut Collegis eius auditi sunt, & absoluti. In hac exploratione interrogantur & sæpe erudiuntur rudiores, de tota doctrina: & deinde absolutio promulgatur.

Docentur etiam homines, Sacramenta esse actiones diuinitus institutas, & extra usum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, sed in usu instituto in hac communionem uerè & substantialiter adesse Christum, & uerè exhiberi sumentibus corpus & sanguinem Christi: Christum testari quòd sit in eis, & faciat eos sibi membra, et quòd abluerit eos sanguine suo, sicut & Hilarius inquit: Hæc accepta

& hausta efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit.

In ipso autem ritu seruamus morem usitatum uniuersæ Ecclesiæ ueteris, Latinae & Græcæ. Non fiunt priuatæ Missæ, hoc est, tales in quibus non fiat distributio corporis & sanguinis Christi: sicut nec uetus Ecclesia aliquot seculis post Apostolos, tales Missas habuit, ut descriptiones ueteres apud Dionysium, Epiphanium, Ambrosium, Augustinum, & apud alios ostendunt. Et Paulus expresse iubet,

1. Cor. 11

simul fieri multorum communionem.

Itaq; in publica & honesta congregatione recitantur aut canuntur preces, & symbolum, & lectiones distributæ in dies festos usitato more. Deinde fit concio de beneficijs filij Dei, & de aliqua doctrinæ parte, ut series temporum præbet argumentum. Postea recitat Pastor gratiarum actionem, & preces pro uniuersa Ecclesia, pro potestatibus, et de præsenti necessitate: & orat Deum, ut propter filium, quem uoluit fieri uictimam pro nobis, remittat nobis peccata, & nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde

Deinde recitat uerba Christi, de Coenę institutione, & sumit ipse, distribuit sumentibus integrum Sacramentum: qui reuerenter accedunt, antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt. Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.

Hunc ritum, & hanc communionem plurimum, congruere cum scriptis Apostolorum, & cum consuetudine ueteris Ecclesię, ferè usq; ad Gregorij ætatem, norunt omnes, non prorsus ignari antiquitatis: quod cum ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo: sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem, defendunt multos errores, alij magis tetros, alij nouis iam artificijs fucatos.

Multi ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in Missa pro uiuis & mortuis, & mereri eam facienti & alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est similis Pharisæicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisæi & Ethnici somniabant, se ex opere operato mereri sibi &

alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiam si qui minus cœci uerecundius loquebantur, & dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingeant esse merita & precium. Hac opinione cumulabantur sacrificia, et crescebant auaritia quæstus. Talis est Missarum mercatus, & prophanatio Cœnæ Domini, ferè in toto orbe terrarum.

Vult autem Deus, uitiosos cultus taxari & aboleri. Ideo uocem diuinam simpliciter & uerè proponimus, quæ errores illos damnat. Ac toto pectore affirmamus coram Deo & tota Ecclesia in cœlo & in terra, tantum fuisse unicum sacrificium propiciatoriũ, seu quo ira æterni patris aduersus genus humanum placata est, scilicet, Totam filij Dei Domini nostri Iesu Christi crucifixi & resuscitati obedientiam. Hic unicus est agnus, qui tollit peccata mundi. De hoc unico sacrificio dictum est Hebr. 10. Vnico sacrificio consummauit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

Et hoc sacrificium singulis sua fide applica-

plicatur, cum audiunt Euangelium, & Sacramentis utuntur, ut Paulus inquit: Quē Rom. 3
 posuit propiciatorem in sanguine per fidem: Et iustus fide sua uiuet: & in 1. Pet. Hab. 2
 1. Sanctificati spiritu, ad obedientiam & 1. Pet. 2
 consperſionem sanguinis IESU Christi. Cætera sacrificia in ueteri Testamento fuerunt typica, de quibus suo loco copiosius dicitur. Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum: & omnes iusticiæ sanctorū omnibus temporibus, fuerunt, sunt, et erunt sacrificia laudis, seu *εὐχαριστικά*, quæ non merentur facienti aut alijs remissionem, sed sunt cultus debiti in singulis, & placēt propter mediatorem & summum sacerdotem filium Dei, ut dicitur ad Hebr. Per ipsum offerimus sacrificium laudis semper Deo. Hanc esse immotam & æternam ueritatem, manifestissimum est. Heb. 13

Quòd uerò citatur contra tam claram lucem ueritatis, Centones, quos nominant Canones Missæ, etiam manifestum est dissimiles esse Canones, Græcos & Latinos. Et Græcos ipsos dissentire inter sese de re maxima, & in Latino Canone appa-

ret paulatim assutas esse lacinias ab ignotis autoribus.

Vetus Ecclesia utitur nominibus sacrificij & oblationis, sed intelligit totam actionem, preces, sumtionem, recordationem, fidem, confessionem, & gratiarum actionem. Hæc tota actio interior & exterior, in quolibet conuerso ad Deum, & in tota Ecclesia, est reuera sacrificium laudis, seu εὐχαριστικόν, & λογικὴ λατρεία. Et cum inquit Dominus: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate, affirmat, in nouo Testamento non præcipi externa sacrificia, quæ fieri necesse sit, etiamsi in corde nulli sint motus spiritus sancti, sicut in lege necesse erat cæremoniam paschatos seruari.

1. COR. II. Sed de Cœna Domini dicitur, Probet se unusquisq; &c. Ita prodest utenti Cœna Domini, cum affert pœnitentiam & fidem, & non prodest ei alienū opus. Præterea de mortuis manifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cum uerbis institutiōis Cœnæ, in quibus dicitur, Accipite, manducate &c. Hoc facite in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos, uel

uel absentes? Et tamen in magna parte Europæ plurimum Missarum fit pro mortuis. Magna multitudo etiam prorsus ignorans, quid agat, legit Missas propter mercedem.

Cum autē hæc omnia manifestè sint impia, facere oblationem, ut loquuntur, ut mereatur uiuis & mortuis: aut facere nescientem, quid agat: horribiliter peccant qui hæc scelera retinent & defendunt. Et cum ritus extra usum institutū non habeat rationem Sacramenti, qualis ibi fiat idolorum cultus, cogitent p̄i & eruditi.

Est & manifesta prophanatio, partem Cœnæ Domini circumgestare, & adorare: ubi prorsus transfertur pars ad usum toto genere diuersum ab institutione, cū textus dicat: Accipite, manducate: cum quidem & recens sit hoc spectaculum.

Postremò, quales sunt mores plurimorum sacrificulorū & monachorū in tota Europa, qui non curant hoc dictum: Probet se unusquisq; Item: Quicumq; indigne sumit, reus erit corporis & sanguinis Domini. Hæc cuiq; per se nota sunt. 1. Cor. 11

Et si autem Pontifices & hypocritæ, qui præsti-

præstigias quærunt ad hæc mala stabilien-
da, rident has querelas, tamẽ certissimum
est, Deũ horribiliter irasci his sceleribus:
sicut in Israël irascebatur sacrificiorum
prophanationibus. Et uidemus iræ exem-
pla manifesta, tot regnorum ruinas, uasta-
tionem orbis terrarum quam faciũt Tur-
cæ, confusiones opinionum, & multas tri-
stissimas dissipationes Ecclesiarum.

Te autem fili Dei, Domine I E S V
Christe, crucifixe pro nobis & resuscita-
te, summe sacerdos Ecclesiæ tuæ, ueris ge-
mitibus oramus, ut propter tuam & æter-
ni patris tui gloriam, deleas idola, errores
& abominationes: & sicut ipse precatus
es, sanctifices nos in ueritate tua, & in pec-
toribus plurimorum accendas lucem Eu-
angelij tui, & ueram inuocationem et cor-
da nostra ad ueram obedientiam flectas,
ut grati te in omni eternitate celebremus.

Omnium angelorum & hominum elo-
quentiam superat magnitudo peccato-
rum, quæ prophanatio cœnæ Domini tot
iam seculis parit. Et nos, cum par oratio
tantæ rei nulla esse possit, breuiores su-
mus: & in hoc ingenti dolore filium Dei
ora=

oramus, ut ipse hæc mala emendet: & simul ad declarationem copiosiore nos apud eos offerimus, qui eam audire uolunt. Sed in hac quæstione præcipuè fieri cernimus hoc, quod ait Salomon: Perinde facere canentem carmina prauo cordi, ac si acetum fundat supra nitrum.

Has de sacrificio persuasiones, sciunt aduersarij neruos esse suæ potentiae & opum. Ideo cõtrariam orationem audire nolunt. Quidam astutè iam lenire absurda discunt. Non est inquit, meritum oblatio, sed applicatio: struunt insidias uerbis, & eosdem abusus retinent.

Diximus autem antea, unumquemlibet fide sua facere sibi applicationem sacrificij Christi, et cum audit Euangelium, & cum utitur Sacramentis. Et scriptum est: Probet unusquisq; se ipsum. Non igitur sentit Paulus, cæremoniam alteri non utenti prodesse. Et filius Dei ipse sese obtulit, ingrediens in sanctum sanctorum: id est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens uoluntatem æterni patris, & ingentem iram sustinens, & causas huius mirandi consilij intelligens. Hæ res magnæ signifi-

Heb. 9 significantur, cum dicit textus ad Hebræos: *Esa. 53* Sese obtulit. Et cum inquit Esaias: Ponet animam suam hostiam pro peccato. Quid igitur nunc intelligunt sacrificuli, qui dicunt se offerre Christum? nec antiquitas hoc modo locuta est.

Sed atrocissima oratione nos accusant: dicunt nos delere iuge sacrificium: sicut faciebat Antiochus, qui typus est Antichristi. Respondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Ecclesiæ Apostolicæ: & iuge sacrificium est, sonare doctrinam incorruptam Euangelij, & rectè inuocare Deū: deniq; ut Dominus inquit, est adorare patrem in spiritu & ueritate. *Ioan. 4* Complectimur etiam hic uerum usum sacramentorum.

Hæc omnia cum fidelissimè retineamus, summa reuerentia retinemus iuge sacrificium: illi abolent, qui ueram inuocationem & ipsam cœnam Domini multis modis corrumpunt, qui iubent inuocare homines mortuos, qui Missas uenales habent, qui iactitant se oblatione sua alijs mereri, qui doctrinæ de pœnitentia & remissione peccatorum multos tetros errores

res miscent: qui iubent dubitare agentes pœnitentiam, an sint in gratia, qui libidinibus & idolis Ecclesiam polluunt. Hi sunt Antiochi similes, non nos, qui obedire filio Dei studemus, dicentis: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. IOAN. 14

Postremò & de usu integri Sacramenti pauca quedam dicenda sunt.

Remoueat^rur sophistica à iudicijs Ecclesiæ. Norunt omnes, cœnam Domini ita institutam esse, ut detur populo integrum sacramentum, sicut scriptum est: Bibite ex hoc omnes. Nota est & consuetudo ueteris Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ. Ideo fatendum est, prohibitionem unius partis iniustam esse. Legitima hominum testamenta uiolare iniustum est: cur filij Dei testamentum, sanguine ipsius obfirmatum, Episcopi uiolant?

Dolendum est autem, tantam esse impudentiam quorundam, ut contra hoc grauissimum argumentum fingant sophismata, ad stabiliendam prohibitionem: quorum refutationem in re manifesta omittimus.

DEI beneficio hæc pars doctrinæ in primis magna perspicuitate in nostris Ecclesijs illustrata est, cum Sententiarij eam inextricabilibus labyrinthis inuoluerint. Primum clarè damnamus Catharos & Nouatianos, qui finxerunt, nec labi posse electos in delicta contra conscientiam, nec lapsos post emendationem recipiendos esse. Et extant nostræ refutationes contra hos furores.

Nolumus autē de uocabulo pœnitentiæ serere *λογομαχίας*. Si quis mauult, utatur nomine conuersionis, quo & Prophetæ sæpe usi sunt. Libenter etiam retinemus usitatum uocabulum contritionis: & dicimus partem pœnitentiæ seu conuersionis primam, esse contritionem, quæ est, uerè expauescere agnitione iræ Dei aduersus peccata, & dolere quòd Deum offenderimus, Et dicimus in his qui conuertuntur, aliquos tales ueros pauores & dolores esse oportere, nec agere pœnitentiam eos, qui manent securi & sine dolore, ut 2. Cor. 7. Contristati estis ad pœnitentiam, Et Ezech. 20. Et displicebitis uobis in

bis in conspectu uestro, agnoscetis uos dignos esse pœna & exitio. Et hi ueri doctores sunt sensus iræ Dei, ut suo loco copiosius dicitur.

Hic autem taxamus aduersarios, qui fingunt contritiõem mereri remissionem peccatorum, & oportere contritionem sufficientem esse. In utroq; errore magnæ tenebræ sunt. Nam remissio datur propter mediatorem gratis, & quæ potest esse contritio sufficiens? Imò quo magis crescit dolor sine fiducia misericordiæ, eò magis corda fugiunt Deum, & sustinere nulla natura hanc magnitudinem doloris potest, de qua dicitur: Sicut leo contriuit omnia ossa mea. Sed illa otiosa somnia scriptorum, ostendunt in ipsis & uitæ securitatem, & inscitiam Euangelij.

Fiunt autem hi ueri dolores, cum arguitur peccatũ (ut in Euangelio ostenditur) contemptus filij Dei: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd nõ credunt in me. Et uoce legis moralis arguuntur alia peccata, ut inquit Paulus: Per legem cognitio peccati.

De confessione priuata facienda pasto-
G ribus,

ribus, affirmamus ritum priuatæ absoluti-
onis in Ecclesia retinendum esse: & con-
stanter retinemus, propter multas graues
causas. Sed simul docemus, non præci-
piendam neq; postulandam esse enumera-
tionem delictorum in illo priuato collo-
quio: quia nec diuinitus mandata est illa
delictorum recitatio, nec possibilis est, &
adducit pias mentes in dubitationem, &
fidem languefacit.

Magis uerò hoc taxamus, quòd nusquã
aduersarij in doctrina de pœnitentia uel
conuersione, mentionem faciunt fidei iu-
stificantis, de qua supra dictum est: qua so-
la uerè accipitur remissio peccatorum, &
cor in sensu irę Dei erigitur, & liberamur
ex doloribus inferorum, sicut scriptũ est:
Rom 5. Iustificati fide pacem habemus. Sine hac
fide, dolores fiunt pœnitētia Saulis, Iudæ,
Orestis, & similibus in Tragœdijs.

Nec docent Euangelium, sed legem &
humanas traditiones aduersarij, hanc fi-
dem uel omittentes, uel etiam oppugnan-
tes. Cum autem in uera conuersione fiant
hæ mutationes, mortificatio & uiuifica-
tio, ut Rom. 6. & sæpe aliàs dicitur: do-
cendi

cendi caussa distribuimus conuersionem, uel pœnitentiam, in tria membra: in Contritionem, Fidem, & nouam Obedientiã. Nam has res complectitur uera conuersio, ut uox diuina, & uera Ecclesiæ experientia ostendunt.

Nec tamen de modis loquendi, aut numero partium cõtentiones mouemus, sed res necessarias in conspectu omnibus esse uolumus. Et maximè necessarium est Ecclesiæ extare doctrinam, ueram, planam, maximè perspicuam de tota conuersione, quæ quidem & in concionibus diuini summa perspicuitate, & sine ullis labyrinthis sæpissimè repetita est, ut Baptista & Christus inquit: *Agite pœnitentiã*, Mat. 3 & credite Euangelio. Item, *Agite pœnitentiam*: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Et Paulus *Rom. 3*. Ioan. 1 Rom. 3 Omnes carent gloria Dei. Hic de contritione concionatur, postea de remissionē: *Iustificamur autem gratis, ipsius gratia, per redemptionem in Christo per fidem*.

Necesse est igitur, in doctrina de conuersione, seu pœnitentia, fieri mentionem fidei. Nec satis est quòd dicunt aduersa-

rñ se quoq; de fide loqui, & hanc anteire pœnitentiã. Loquuntur enim de noticia doctrinæ: Credo remissionem peccatorum, scilicet, alijs dari, sicut & diaboli norunt symbolum: sed Euāgelium postulat hanc ueram fidem, quæ est fiducia misericordiæ propter filium Dei promissæ, & acquiescens in filio Dei, quæ inquit: Credo remissionem peccatorum mihi quoq; dari, & quidem gratis, nō propter meam contritionem, non propter ulla mea merita, sed propter filium Dei, qui immensa bonitate & sapientia diuinitatis constitutus est mediator & propiciator.

Scio mandatum Dei esse immutabile, ut singuli in his doloribus statuunt se certò propter eum recipi. Hæc est propria uox Euangelij, hoc decretũ ex sinu æterni patris prolatum est per filium, & sanguine & resurrectione eius obsignatum est. Huic uoluntati & decreto nolle assentiri, est contemnere filium Dei. Et de hoc peccato inquit Ioannes: Qui non credit filio, manebit ira Dei super eum. Sed qui credit sibi remitti peccata propter hunc mediatorem, iam certò recipit remissionem

nem peccatorum, propter Christum, qui efficax est in eo, uiuificat & sanctificat eū Spiritu suo sancto : & reconciliatus iam, certò reputatur iustus, propter mediatorem, & est hæres uitæ æternæ.

Hanc necessariam consolationem in doctrina de conuersione uel omittere, uel corrumpere, uel improbare, est manifestè delere Euangelium.

De hac fide & commonefacere nos absolutio debet, & eam confirmare. Sicut confirmabatur Dauid, audita absolute-
 ne, Dominus abstulit peccatū tuum, Ita ^{2. Reg. 12} tu scias uocem Euāgelij tibi quoq; annun-
 ciare remissionem, quæ in absolute-
 ti-
 bi nominatim proponitur. Non fingas, nihil ad te pertinere Euāgelium, sed scias ideo editum esse, ut hoc modo saluentur homines fide amplectentes Euangelium : & mandatum Dei æternum & immotum esse, ut ei credas, Qui non hac fide amplectitur Euangelium, sed manet in dubitatione, frustra audit absolute-
 tionem.

Cum hac consolatione corda uiuifican-
 tur, & sunt iam domicilium Dei, certè & nouam obedientiam incoari necesse est,

ut suprâ dictum est. Ac redire ad scelera, est excutere Deum, & rursus amittere iusticiam & uitam, sicut Ioan. inquit: Qui facit iusticiam, iustus est: Qui facit peccatum, ex diabolo est.

1. IOAN. 3

Recitauimus autem suprâ, summam doctrinæ de noua obedientia.

DE SATISFACTIONE.

QVale uerò chaos sit doctrinæ de Satisfactionibus, quas nominant opera indebita, indicta ab Ecclesia, longum esset recensere, & pauci ante hæc tempora intellexerunt. Non dubitamus autem, in Ecclesijs nostris & totam hanc partem uerè & perspicuè expositam esse. Fuit mos primis patribus, eos qui homicidijs, idolis, aut incestis libidinibus polluti fuerunt, arcere à sua consuetudine, & præcipuè à sacrificijs. Hunc morem & Synagoga retinuit, & retinuerunt in Asia & Græcia, aliæ gentes non prorsus effera. Interea polluti uagabantur, circumdati signis reatus: ut uagati sunt Orestes, Adrastus, & alij multi. Hunc morem initio & Ecclesia retinuit. Pollutos arcebat à communione.

ne.

ne. Deinde agentes pœnitentiam, ut intel-
ligi posset, serio eos petere ueniam, & ut
exemplum alijs prodesset, non subito reci-
piebat, sed aliquot diebus absolutio diffe-
rebatur, ut publicè petentes conspiceren-
tur. Ita Corinthius incestus arcetur, & po-
stea non sine deliberatione recipitur. 1. Cor. 5

Hic totus mos exempli causa institutus est, & politicus est, nihil omnino perti-
nens ad remissionem peccatorum. Creuit
autem deinde superstitione, ut indiceren-
tur ieiunia, abstinentia à coniuge multis
annis. Hæc onera cum nimium creuissent,
Episcopi rursus ea laxarunt. Hæc laxatio
talium rituum, nominabatur Indulgentia.

Harum rerum historiã cum monachi
non considerarent, finxerunt fieri com-
pensationem pœnæ æternæ in pœnas pur-
gatoriij, & in alias pœnas huius uitæ. Et
addiderunt, satisfactiones indicij ab Eccle-
sia, ut illæ pœnæ mitigentur. Et quidem
oportere satisfactiones esse opera non de-
bita lege Dei. Has fabulas monachorum,
quas ne ipsi quidem intellexerunt, reiici-
mus, & retinemus regulas firmissimas:
Pœnæ æternæ simul cum culpa remittun-

tur propter filium Dei, non propter ullas
 Hof. 13 nostras compensationes, iuxta illud: O
 mors, ero mors tua: ô inferne, ero pestis
 Rom. 5 tua. Item: Iustificati fide, pacem habemus.

Secundò: Dicimus opera indebita, de
 quibus isti loquuntur, non esse cultus Dei,
 aut compensationes, sed pertinere ad hoc
 Mat. 15 dictum: Frustra colunt me mandatis ho-
 minum. Et certè potestas clauium non ha-
 bet mandatum indicendi tales pœnas.

Dicimus etiam, hanc applicationem
 Indulgentiarum, qua Papa alijs applicat
 merita sanctorum, commentitiam esse: &
 Indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi la-
 xationes Canonum, quæ nihil pertine-
 bant ad eas compensationes, de quibus
 monachi loquuntur:

Aliud autem est, loqui de satisfactio-
 ne debita: ut de restitutione furti, usura-
 rum, alienæ coniugis, famæ. Hæc restitu-
 tio est opus debitum, pertinens ad no-
 Eph. 4 uam obedientiam, ut Paulus inquit: Qui
 furatus fuerat, iam non furetur. Qui re-
 tinet alterius coniugem, nec contritio-
 nem, nec fidem, nec nouam obedientiam
 habet. Nec miscenda sunt illis nãnijs sa-
 tisfactio-

tisfactionum Pontificiarum, præcepta Dei de restitutione debita, quam dicimus esse faciendam.

Fatemur & hoc, plurimas horrendas pœnas in hac uita uagari per Ecclesiam, per imperia, per familias, propter certa delicta multorum hominum, etiam electorum: ut seditio mota contra Dauidem, non leuiter afflixit totam illam politiam, & multas sanctas familias.

Discernimus igitur pœnam æternam, & pœnam huius uitæ. Et dicimus, pœnã æternam, tantum propter filium Dei remitti, cum fide iustificamur & uiuificamur. Et si autem & pœnæ temporales, præcipuè propter filium Dei mitigantur, qui est umbraculum Ecclesiæ, quia magnitudinem iræ Dei hæc infirma natura sustinere non posset, sicut Daniel orat: Propter Dominum exaudi nos, & respice nostrum exilium &c. Dan. 9

Tamē & hoc docemus, propter ipsam conuersiōem quoq; mitigari pœnas: quia in sanctis promissiones legales additæ operibus, non sunt irritæ, sed habent sua præmia: qualis est, Date, & dabitur uobis.

1. Cor. 11 Et cum Paulus inquit: Si iudicaremus nos ipsi, non iudicaremur. Loquitur de tota poenitentia, non de illis uanissimis umbris, quas disputant etiã ualere si quis relapsus sit in peccatum mortale.

Excogitantur autem in hac materia noua prestigiã. Fatentur satisfactiones non esse compensationes, sed dicunt admittendas esse satisfactiones castigatorias, sicut Paulus Corinthium punit. Ea castigatio erat excommunicatio, et fatemur reos manifestorum scelerum, legitimo iudicio & ordine excommunicandos esse, nec est inane fulmen iusta excommunicatio.

7. Cor. 5 Sed tamen potestas Ecclesię non punit ui corporali, carcere, aut inedia, tantum pronunciat sententiam. Carcer & supplicia publica ad politicos gubernatores pertinent.

Tanta est autem peruersitas quorundam, ut quanquã euidentia ueritatis conuinci se intelligant, tamen quærant sophismatum ludos, ne si cederent, prodidisse socios existimentur. Deus, qui est inspector cordium, scit nos simplici studio ueritatem quæsiuisse.

DE CONIVGIO.

Semper in sola Ecclesia Dei mansit incorrupta ueritas de Coniugio. Scit enim Ecclesia, Deum in genere humano uagas libidines seuerissimè prohibere, & uelle intelligi & præstari castitatem, sicut ipse eam ordinat, ut ipsum quoq; sciamus mentem puram & castam esse: & à diabolis discernamus, qui odio Dei delectantur confusionibus libidinum. Et hanc infirmam naturã hominum impellunt, ut horribiliter contaminetur.

Quare & ubiq; Ethnici quædam tetra exempla admiserunt, & semper hæretici portentosas opiniones de coniugio sparserunt, ut narrant Clemens Alexandrinus & Epiphanius. Et magnam deformitatem in hac extrema mundi senectia fecerunt Turcici mores, & lex Papæ de cœlibatu. Affirmat autem Paulus, signum esse 1. Tim. 4. malorum spirituum, prohibere coniugia.

Quare summa cura doctrinam Dei de coniugio incorruptam conseruamus, & Dei beneficio magistratus politici in sua gubernatione iudicia coniugiorum instituerunt & tuentur: & seuerè puniunt scelera

lera pugnancia cum lege Dei: & sciunt mandato diuino præcipi sibi curam tuendam castitatis, & coniugij. Tenemus autem ueram definitionem, mandatis diuinis & consuetudini Ecclesiæ Apostolicæ congruentem.

CONIUGIVM, est legitima & indissolubilis coniunctio tantum unius maris & unius fœminæ, obseruanda propter mandatum Dei, qui uult hoc modo confociatum esse genus humanum, & castitatem intelligi, & non uagari libidines.

Hunc ordinem sanxit Deus initio, in hoc dicto: Erunt duo in carnem unam, uidelicet unicus mas, & unica fœmina inseparabiliter iuncti. Et rursus sancita est hæc prima norma à Christo, Matth. 19. Ut autem sit legitima coniunctio, seruamus personarum discrimina immutabiliter: Ne concedatur commistio personarum, quibus iure diuino non concessa est commistio. Seruantur & regulæ Iuris Canonici, de alijs propioribus gradibus, ut extant ordinationes graui deliberatione traditæ Consistorijs.

Scimus autem uoluntatem Dei esse, ne
prohi-

prohibeatur coniugiū ullis personis, quæ sunt idoneæ ad coniugium: & quæ extra coniugium non uiuerent sine periculo conscientia, sicut Genesis 2. Matth. 19. *Genes. 2*
 1. Corint. 7. scriptum est. Ideo conceditur *Matth. 19*
 apud nos coniugium sacerdotibus, & *1. Cor. 7*
 personis alijs, quæ piè in coniugio uiuere malunt, quàm in cœlibatu habere fauciatas conscientias, ne Deum inuocare & piè uiuere possint.

In desponsationibus, etiam iuxta uetera iura, parentum consensum, accedere uolumus, cum probabili ratione parentes mouentur. De diuortijs firmissimè tenetur regula: Peccare eos, qui uel adulterio, uel desertione initium faciunt distractionis, & adulteri & adulteræ: & desertores & desertrices condemnamus uoce docentium in Ecclesijs, & iudcium in Consistorijs, & à magistratibus seuerè puniuntur.

Sed personæ innocenti, cum re cognita pronunciatum esse libera, non prohibetur coniugium, ut Deum inuocare & piè uiuere possit. Cum enim expresse Dominus liberet personam innocentem, *Matth. 19*
 19. cum altera polluta est adulterio, intelligenda

ligenda est liberatio, non tantum nomine, sed re: & Paulus eodem modo loquitur, in casu desertionis. Hæc nostra consuetudo, & cum ueteri Ecclesia congruit. Cæteræ leges in Consistorijs nostris congruunt cum iure Canonico, & populo rectè proponimus totam doctrinam de coniugio & de castitate.

Affirmamus peccata esse damnata à Deo, mortalia, & expellentia Spiritum sanctum, omnes commissiones, seu seminis effusiones extra coniugium: & multas tristes pœnas in hac uita uagari per genus humanum propter libidines, sicut Heb. 13 scriptum est: Scortatores & adulteros iudicabit Deus. Et de his pœnis extat Leu. 18. comminatio, Leuit. 18.

Castitatem uerò nominamus, & in uita cœlibe puritatem, & seruare iura coniugij: Et coniugium, ut antea descripsimus, affirmamus esse societatem à Deo institutam et sancitã, & placere Deo hanc ipsam societatem & officia uitæ coniugalis: & damnamus fanaticos omnes, Basilidem, Tacianum, Carpocratem & alios, quorum alij alijs modis uel damnarunt coniugium,

gium, uel tetras confusiones approbaue-
runt. Damnamus & legem Pontificiam,
quæ prohibet sacerdotibus coniugia, &
causam præbet exitij magnæ multitudini
hominum, & ob eandem causam uota
cœlibatus in ijs improbamus qui nō sunt
idonei ad uitam cœlibem, quia hæc omnia
pugnant cum decreto diuino: Dixit Do-
minus, Nō est bonum homini esse solum.
Dixit, id est, sua inenarrabili sapientia de-
creuit, genus humanum hoc modo con-
dere, ut ex societate maris & fœminæ pro-
pagetur. Et duos condidit, ut essent Ec-
clesia: & sanxit has metas, ne uagarentur
libidines. Vult enim intellectum castitatis
esse in genere humano.

Gen. 2

Hæc cum dixerit ac decreuerit Deus,
dicunt contrarium, Tacianus, Papa, Mo-
nachi: qui cum prohibent coniugium,
causam præbent multis hominibus, alio-
qui ad uirtutem idoneis, cumulandi mul-
ta & horrenda peccata, propter quæ plu-
rimi in æternum exitium ruunt, & ira Dei
aduersus totum genus humanum magis
irritatur.

Lex humana pugnans cum decreto di-
uino,

uino, & ipso Dei opere in creatione instituto & condito: deinde & cum præceptis diuinis, & quæ fons est magnorum scelerum, propter quæ & multi pereunt, & ira Dei magis accenditur, imò quam legem Spiritus sanctus oriri à diabolo affirmat, nequaquam Ecclesiæ imponenda est, sed omnium piorum consensu abolenda est.

Non rarò autem his triginta annis accidit, ut sacerdotes, quorum mores inculpati fuerunt, & modesti, præcipuè propter coniugium, interfecti sint. Ita diabolus suam legem etiam parricidijs stabilire conatur: & habet organa, scriptores impudentissimos, Eccium, Fabrum, Pygium, qui expresse scripsit, minus peccare sacerdotem si sit mœchus, quàm si ducat uxorem. Talia scribi & dici ab ijs, qui nominari Christiani uolunt, indignum est.

Vident sapientes, in hac mundi senectâ & naturam hominum languidiorem esse, & paulatim maiores disciplinæ laxationes & cõfusiones fieri, & semper ante excidia urbium & ruinas regnorum proximè antecessit licentia in hoc genere. Ideo gubernatores debebant esse uigilantiores
& se

& feueriores in tuenda disciplina, in muniendis cōiugij legibus, in puniendis & prohibendis uagis libidinibus: de qua re extare nostras commonefactiones ad omnem posteritatem gaudemus.

Simul etiam oramus filium Dei, Dominum nostrum IESVM Christum, custodem Ecclesiæ uerè amantem castitatis, ut Spiritu suo casto in plurimorum cordibus accendat castitatem, & flectat mentes gubernatorum ad salutaria consilia, et reprimat diabolum, flammam libidinum accendentem, & impediat ne turpia exempla latè uagentur.

Expauescant omnium piorum animi & pectora, cum tetra & horrenda exempla ethnica legunt, uel audiunt, quæ quidem deinceps & cœcitas in mentibus, & alij furores exitiosi totis gentibus comitati sunt, ut in historijs omnibus obuia sunt exempla.

Scedasi filias duo Spartani stupratas in puteum abiecerant: postea quasi in illo ipso uestigio trucidatus est exercitus Laconicus, & imperij mutatio facta est. Sed multa sunt omnium ætatū exempla. Me-

H mini-

minimus ipsi, Episcopos aliquot præstantes nobilitate & ingenijs, in adulterijs interfectos esse.

Sed oramus filiū Dei, ut ob hanc ipsam causam plurimos custodiat, & ad castitatem fleat, ut à pluribus rectè inuocari possit. Quæ uero pro defensione cœlibatus ab aduersarijs citatur, perinde ad causam accommodata sunt, ut quod Tacianus citabat, ex Euangelio secundum Aegyptios dictum Christi ad Salomen: Veni soluere opera mulieris. Id interpretabatur Tacianus, Veni soluere, id est, abolere coniugium, cum Christi uerba loquerentur de Heuæ lapsu, & miserijs secutis eum lapsum, sicut & Ioannes scribit: Venit filius Dei, ut destruat opera diaboli.

DE CONFIRMATIONE ET VNCTIONE.

NOtum est, formas cōsecrandi oleum, magicas & execrandas esse: ideo nec unctiones illæ, in quibus usus est eius olei, tolerandæ sunt. Et uetustas hos ritus longè aliter exercuit, quàm nunc exercentur. In ritu confirmationis, fiebat exploratio doctrinæ

doctrinæ, in qua singuli recitabant summam doctrinæ, & palàm profitebantur se improbare furores Ethnicos & hæreticos, & uelle se esse & manere ueræ Ecclesiæ membra, & non discessuros à uera sententia, quam tunc profitebantur.

Hic mos erat utilis ad erudiendos homines, & retinendos in uera agnitione Dei. Ac in Ecclesijs nostris similia fiunt in catechesi iuniorum, & in priuata confessione, in qua pastores doctrinam populi explorant.

Sed ritus confirmationis, quem nunc Episcopi retinent, quid est nisi inanis umbra? Præterea Vnctio, quæ nunc extrema nominatur, fuit olim medicatio, ut ex Iacobi epistola perspicuū est. Nunc spectaculum est plenum superstitionis. Dicunt remitti peccata, per istas unctiones: & addunt inuocationem mortuorum, quam etiam necesse est improbari.

Ideo hi ritus non seruantur in nostris Ecclesijs, nec ante hæc tempora Ecclesia sensit esse necessarios. Cæterum pro agrotis fiunt publicè & priuatim piæ preces, sicut promisit Deus se etiam corpora

Psal. 49 les ærumnas petentibus mitigaturum esse, iuxta illud: Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te.

Fiunt & funera honesta cōgregatione, & pijs commonefactionibus, & canticis.

DE TRADITIONIBVS, ID EST, RITIBVS IN ECCLESIA INSTITVTIS, AVTORITATE HVMANA.

Natura rationalis ordinem intelligit, & intellectus ordinis non obscurum testimonium est de Deo, nec uiuere homines sine aliqua distinctione temporum, locorum, operarum, quietis possunt, sicuti in familijs uidemus oportere distincta esse tempora laborum, quietis, cibi, somni, & optima quæq; natura, in tota uita maxime est amans ordinis. Ac iubet Paulus omnia in Ecclesia fieri decore & ordine.

Fuit igitur semper, inde usq; ab initio generis humani, ordo aliquis publicorū congressuum: fuit aliqua temporum & aliorum quorundam rituum distinctio, haud dubiè plena grauitatis & elegantiae, apud illa excellentia lumina generis humani,

mani, quando in eodem horto aut tugurio confederunt Sem, Abraham, Isaac, & horum familiæ: & audita concione Sem, de uero Deo, de filio Dei, de distinctione Ecclesiæ, & aliarũ gentium, postea simul fecerunt inuocationem.

Quanquam igitur esse ritus aliquos honestos ordinis causa oportet, tamen homines proni ad superstitionem facile deprauant hos ritus, affingunt tales obseruationes esse merita remissionis peccatorũ, & iusticiam coram Deo: uertunt signa in numina, sicut multi statuis tribuerunt numen, & multi uel superstitione uel tyrannide cumulant ritus: ut superstitio in Ecclesia auxit ritus satisfactionum, ut nominant. Nabuchodonosor, Antiochus, quia iudicant consensum in religione prodesse ad regni concordiam & tranquillitatem, cultus instituunt, quos pariter à subditis obseruari uolunt.

Ibi non superstitione, sed tyrannide nouæ leges & noua numina proposita sunt. Hæc ita fieri in genere humano, turbari & mutari ueras & falsas religiones uidemus, & causas miramur, cur non

stanter perseuerent homines in ueritate à Deo monstrata.

Sed uox diuina affirmat, à diabolis impelli homines, ut à Deo deficient: & natura hominum cœca, curiosa, leuis, amat ludos uariarum opinionum.

Aduersus hæc magna mala, præmunit & confirmat Ecclesiam Deus: & certam doctrinam tradit, quæ quidem comprehensa est in libris Prophetarum, & Apostolorum, & Symbolis. Quare necesse est considerare, quales sint leges seu ritus, & unde sint.

Est igitur **PRIMA** Regula: Nulli creaturæ, non angelis, non hominibus, non regibus, non Episcopis licet condere leges, aut ritus pugnantes cum uerbo Dei. Vt horribiliter peccauit Rex Babylonius, quanquam excellens sapientia & uirtute, iubens adorari statuum. Et peccant omnes homines, qui talibus edictis aut legibus obtemperant: sicut Heua peccabat, discedens à mandato diuino propter diaboli mendacium. Sed uniuersaliter Regula seruanda est: Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.

Astor. 5

Talia

Talia sunt edicta, quæ præcipiunt inuocari homines mortuos, aut amplecti falsam doctrinam, aut obseruare impios cultus. De his omnibus tenenda est regula primi præcepti: Fugite idola. Talis est 1. Cor. 10
 & lex de cœlibatu sacerdotum, quem pluri-
 mi sine peccato obseruare non possunt. Etsi aut scimus, quid de legum mutationibus uiri politici iudicent, tamen Deus sic ordinauit obedientiam, ut uelit nos cum ipso copulatos esse, & congruere cum sua sapientia & iusticia: unde sunt hæ regulæ immotæ & æternæ: Non habebis Deos Exo. 20
 alienos. Item: Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. Item: Si quis aliud Actor. 5 Gal. 1
 Euangelium docet, anathema sit.

SECUNDA Regula: Cum usitatum sit, superstitiones addere operibus, quæ alioqui suo genere erant indifferentia, ut non uesci carnibus, necesse est superstitiones & errores qui adduntur taxare, & in usu libertatis modestè ostendi possunt doctrinæ exempla.

Est autem error non obscurus, quem stultitia multorum docentium, & populi plerunque addit, quod docent & existi-

mant, ieiunia & similia opera mereri remissionem peccatorum, tum culpæ tum pœnæ: ut & Thomas scribit de satisfactoribus, & plurimi sic loquuntur.

Hæc Pharisaica imaginatio facile capit animos, & obscurat lucem doctrinæ de beneficijs Christi proprijs, & de gratuita remissione, & de fide. Cum enim putant homines mereri se remissionem peccatorum, his suis ritibus, transferunt honorem debitum Christo, in hos ritus, & aliquantisper inani fiducia tument. Postea tamen in ueris doloribus ruunt in dubitationes, quæ sunt eis exitio. Et per sese magnum peccatū est, non nosse beneficia filij Dei.

Propter hanc causam Paulus tam acriter dimicat de abrogatione circumcisionis, & aliarum cæremoniarum legis Moisaicæ, ne uera agnitio Mediatoris extingueretur, si existimarent homines se mereri remissionem peccatorum, & iustos esse hac obseruatione legis & cæremoniarum Mosi, sicut Pharisei contendebant. Et sæpe monet Paulus, ut caueamus, ne nouis cæremonijs humanis lux Euangelij obscuretur.

Secundus

Secundus error minus conspicuus est, sed tamen perniciosus. Postquam uident aliqui, non posse defendi hunc Pharisaicum errorem, delabuntur huc: Etsi, inquit, non merentur hæ cæremoniæ remissionem peccatorum, tamen, quia sunt bona opera & cultus Dei, defenduntur hæ traditiones: ut in lege Mosi Nazaræorum abstinentia, etsi non merebatur remissionem peccatorum, tamen Deo placebat, & erat cultus Deo gratus.

Hoc fucos recens quidam pingere traditiones didicerunt, qui tamen non de his medijs rebus dimicant, sed alios tetros errores & opinionem de potestate Episcoporum stabilire conantur.

Necesse est autem, pios hic cauere doctrinæ insidias. Magnus error in hoc ipso fucos inest, Non rectè citatur exemplum ex Mose. Longè differunt opera à Deo instituta & ordinata, ab operibus non mandatis & non ordinatis à Deo, sed tantum consilio humano excogitatis. Erant cultus Dei opera in lege Dei ordinata, etsi remissionem peccatorum non merebantur. At ἐβελοθησκαῖαι excogitatae ab homi-

nibus sine mandato Dei, nec fuerunt, nec sunt cultus Dei. Nequaquã probat Deus hanc audaciam hominũ, quæ tamen semper usitata fuit, fingendi cultus, id est, opera, quorum finis immediatus sit, ut Deus per ea honore afficiatur. Ideo exclamat

Mat. 15 uox diuina: Frustra colunt me mandatis hominũ. Et passim in Prophetis & apud Paulum taxatur hæc audacia.

Sed ueri cultus sunt opera à Deo mandata, quæ fiunt in agnitione & fiducia mediatoris, hoc fine, ut Deo præstetur obedientia, & profiteamur hunc uerè esse Deum, quem sic colimus. Ita *Ezech. 20.* reuocat nos ad præcepta diuina, inquiens: In præceptis patrum uestrorum nolite incedere, sed in præceptis meis ambulate. Et sæpe repetitæ sunt hæc conciones. Et in *Psal. 118* *Psal.* Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Et in *Num. 15* *Num.* cap. 15. Non sequantur cogitationes suas.

Tertius error est: Hypocritæ fingunt talia opera perfectiones esse, ut monachi sua uota plena uanitatis anteferunt uitæ politicæ, & œconomicæ: cum Deus mirando consilio sic consociauerit genus humanum

humanum, & in his laboribus & periculis uelit conspici fidem, inuocationem, confessionem, mutuam beneficentiam, tolerantiam, & alias uirtutes.

Quartus error est opinio necessitatis, ut scribunt quidam, Ieiunium quadragesimæ necessarium est: alia arbitraria sunt.

Nec tantum carnificina est conscientia, iudicare non esse Christianum, non esse membrum Ecclesiæ Dei, comedentem carnes die sexta, aut non seruantem ieiunium quadragesimæ. Sed error est obscurans res maximas, doctrinam de iusticia Euangelij, & de Ecclesia, qualis sit, & quomodo discernenda sint membra Ecclesiæ, non cibo & potu, sed fide, inuocatione, & ceteris uirtutibus. Ac contra opinionem necessitatis expresse dicitur Coloss. 2. Nemo uos iudicet in cibo & potu. Et Galat. 5. In libertate qua Christus uos liberauit, stete, nec rursus iugo seruitutis implicemini. Et opinio necessitatis magnas discordias semper peperit: ut olim contentiones fuerunt de die Paschatos, de fermento, & nunc similes contentiones multæ exortæ sunt.

Colos. 2

Galat. 5

Quintus

Quintus error. Accedit ad priores opiniones, & hic error, quòd Episcopi sibi sumunt potestatem instituendi nouos cultus, & obligandi conscientias, ut Gregorius constituit, ut mariti translati ad ordinem presbyterorum, relinquerent consuetudinem coniugum, & constitutio de confessione præcipit enumerationem, & decreta facta sunt de discrimine ciborum & ieiunio &c.

De talibus traditionibus etiam libri extant recentes pleni labyrinthorum, in quibus scribitur, Peccata mortalia esse, uiolationes talium rituum, etiam extra casum scandali. Gerson quæsiuit ἐπιτελείας: sed uera consolatio est uox Euangelij, quæ uult hunc intellectum libertatis in Ecclesia notum esse & conseruari, uidelicet remotis illis erroribus, de quibus dictum est.

Ritus humanos honestos, ordinis causa factos, seruari posse sine opinione meriti, cultuum & necessitatis, ut supra dictum est ex Coloss. Nemo uos iudicet in cibo aut potu &c. Et Petrus inquit: Quid tentatis Deum, imponentes iugum ceruicibus

Colos. 2.

Acto. 15

cibus discipulorum, quod neq; patres ue-
stri, neq; nos portare potuimus?

TERTIA Regula: Remotis erro-
ribus illis, de quibus doceri Ecclesiam ne-
cesse est, postea ritus aliquos honestos, bo-
ni ordinis causa factos, & seruamus, &
seruandos esse docemus: ut sine ordine
homines uiuere non possunt. Et Paulus 1. Cor. 14
inquit: Omnia decore & ordine fiant.

Et extat Athanasij dictum: Vtiles sunt
ceremoniæ, sed cū cognitione ueritatis &
mediocritate. Hanc uocem apparet oppo-
sitam esse superstitioni, quæ tunc quoq; au-
gebat cæremonias, & obscurabat uerita-
tem, & onerabat cōscientias & Ecclesias.

Agimus autem gratias Deo, æterno pa-
tri Domini nostri IESV Christi, qui
propter filium, & per eum, æternam Ec-
clesiam colligit, quòd inde usq; ab initio
generis humani conseruauit publicum
ministerium Euangelij, & honestos con-
gressus, qui ipse etiam distinxit quædam
tempora: & oramus eum, ut deinceps ser-
uet & regat Ecclesiam.

Et studiose docemus, ut omnes adiu-
uent conseruationem publici ministerij,
& ui-

& uitent scandala & dissipaciones, ut suo loco copiosius dicitur.

DE VITA MONASTICA.

OMittimus longiorem commemorationem de ueteribus historijs eorum qui uel in solitudinem secesserunt, ut Antonius: uel collegia similia scholis instituerunt, extra ciuitatum frequentiam, ut Basilus. Aliæ enim alijs causæ fuerunt secedendi. De præsentibus monachis iam loquamur, qui minimè sunt in solitudine. Collegia sunt hominum, uel doctorum, uel indoctorum, in mediâ luce & frequentia commodius uiuentium, quàm uiuunt alij homines. Habent uoluptates quas expetunt, alij alias. Et multò plus ocij, quàm cæteri homines in uita politica & œconomica.

Ne ipsi quidem iam illa ridicula encomia de perfectione, & de uita contemplatiua ad se transferunt, ut olim aliqui fecerunt. Et cum magna sit dissimilitudo hominum in illis sodalicjs, non uolumus concionari malis, qui propter culinas & licentiam illas latebras amant: sed sanabiles

les obtestamur propter gloriam Dei & suam salutem, ut cogitent hæc dicta: Non habebis Deos alienos: Fugite idola. Quæ
Exo.20
1.Cor.10
 lis nunc est uita monastica, plurimum habet impiorum cultuum & uanitatis: Missas habent uenales pro uiuis & mortuis, & hic quæstus est in plerisque monasterijs maximus. Usitata est ibi & mortuorum inuocatio, cummulata multis tetrissuperstitionibus, statuarum adorationibus, indulgentijs, & alijs imposturis. Studia doctrinæ aut nulla sunt, aut corrupta.

Hæ solæ causæ satis magnæ sunt, cur homines non prophani ex illis sodalicijs discedere debeant. Quia uota quæ implicent te generi uitæ, in quo est cultus idolorum, sunt haud dubiè irrita, iuxta primum mandatum, quod est immotum & æternum, & regula omnium aliorum præceptorum: **NON HABEBIS DEOS ALIENOS.**
Exo.20

Citant ex Paulo de uiuis: Primam fidem irritam fecerunt, Sed responsio firma & perspicua est. Etiam si loqueretur Paulus de uotis, tamen talia uota nullo modo pro
1.Tim.5

do probaret, quæ cōiuncta sunt cum cultu idolorum, & multis erroribus. Sunt autem & alia multa mendacia in uotis. Promittunt castitatem & paupertatem: quàm multi uerò sint idonei ad uitam cœlibem, ipsi norunt. Deinde de paupertate, sciunt multò plures quærere ibi culinas instructas, quàm inopiam & famem.

Iam hoc quoq; considerandum est: Excusent & laudent uitam monasticam homines disertissimi ut uolent, tamen semper hæc opinio in hominibus non prophanis hoc exemplo confirmatur: Quod talia opera electa humano consilio sint cultus Dei, id est, opera per quæ iudicet Deus se honore affici. Hæc opinio taxanda est, & hominum mentibus euellenda est, & retrahendi sunt homines ad mandata Dei, iuxta hoc dictum: Frustra colunt me mandatis hominum. Item: Non in præceptis patrum uestrorum, sed in præceptis meis ambulate. Hæc reprehensio uitæ monasticæ uera & illustris est.

Iam si affingunt merita & perfectiones, magis obscuratur Euangelium de iusticia fidei, & ueris cultibus. Quia tetrum
& horri-

& horribile mendacium est, obseruationes monasticas mereri remissionem peccatorum, aut tantundem ualere quantum ualet baptismus, sicut Thomas expresse dicit. Nec fuit ignota antiquitati hæc reprehensio. Extat enim narratio seu uera, seu docendi caussa scripta, quæ tamen iudicia piorum indicat.

Scribunt, Antonio cupienti scire quantum apud Deum profecisset in illis exercitijs solitudinis, monstratam esse domum futoris Alexandrini, uicinam portæ. Ingressus igitur, alloquitur patrem familiâs, interrogat de doctrina & de exercitijs pietatis. Hic rectè de doctrina respondit. Postea ait, se manè breui prece Deo gratias agere, & pro cæteris beneficijs, & quòd filium miserit. Deinde petere se remissionem peccatorum propter filium, & orare ut Ecclesiam seruet & suam familiam: orare & filium, ut pro nobis intercedat, & hac fide acquiescere, & lætum facere domesticas operas, & curare, ut filij rectè doceantur. Non alia, inquit Antonius, habes exercitia duriora? Parum ne sustinet laboris, inquit iste, qui familiæ

I uictum

uictum quærit? & multa subinde incidunt, quæ patrem familiâs duriter excruciant, & accedunt onera communia ciuium. Non uides, quantum sit priuatarum & publicarum miseriarum in uita? quas rectè ferre, & in his exercere fidem & patientiam, satis ne duram militiam esse existimes. Abijt Antonius, & intellexit se commonefieri, ne anteferet sua exercitia officijs uitæ communis. Tales narrationes, & aliæ leguntur: quæ etiam si docendi causa ita scriptæ sunt, tamen ostendunt eruditorum iudicia.

Nec iam longiorem disputationem addere opus est, præsertim cum nemo in illis locis, ubi sunt monachi, ignoret, plurimum esse prauarum superstitionum in monasterijs, & studia doctrinæ uel nulla uel corrupta esse. Deliberationem uerò de modo emendationis, relinquimus ijs qui præsunt.

In multis locis defunt pastores Ecclesijs, aut deest uictus pastoribus. His primum opitulandum erat ex redditibus monasteriorum locupletium. Postea pauperum quoq; studia inde iuuanda sunt, &
in ali-

in aliquibus scholæ cōstitui possunt, præsertim cum necesse sit Ecclesiam multis pauperibus præbere sumtus ad discendum, ut ex eo numero legantur pastores & ministri, qui doceant Ecclesias. Hospitalia etiam inde iuuanda sunt, in quibus pauperes, qui diuturnis morbis laborant, ali necesse est.

Ad tales usus uerè pios, ad alendos pastores, pauperes & scholasticos, ad constituendas scholas, ad iuuanda hospitalia magna pars reddituum in monasterijs, in his regionibus Dci beneficio translata est: Reliquum in œconomiam, in quolibet monasterio impenditur: & stulticia est, existimare œconomias non esse sumtuosas.

Abbates uerò ditiores hoc tempore, in quales usus profundant redditus, exempla multorum ostendunt, quos nominare possemus, qui pariter literas, religionem & uirtutem oderunt, & helluantur de his eleemosynis, & aut nullos pastores Ecclesijs suis præficiunt: aut si quos habent, esurire sinunt.

CONFESSIO DOCTRINÆ
DE INVOCATIONE HOMINVM
PIORVM, QUI EX HAC
VITA DISCESSE-
RVNT.

Esa. 42

Mat. 4

Exo. 20

Ioan. 15

IN capite Esaiaë 42. scriptum est: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Est autē gloria Dei proprijsima, inuocatio: ut Matt. 4. inquit Dominus: Dominū Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et immotum ac æternum decretum est primī præcepti: Non habebis Deos alienos. Necessē est igitur in Ecclesia doctrinam de inuocatione purissimam extare, ad quam corrumpebam inde usq; ab initio generis humani diabolus varijs modis semina sparsit, & semper sparget. Quare uigilantiores esse debemus, & maiore cura retinere modum inuocationis, seu adorationis, propositum in uerbo Dei, iuxta dictū: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. In his uerbis sancitus est modus, quem constantissimè tueri debemus: non miscere alios modos, pugnantēs cum uoce diuina, aut qui nullo exemplo probato in scripturis confirmati sunt.

Nulla

Nulla maior uirtus est, nulla efficacior consolatio, quàm uera inuocatio. Necessè est igitur taxare eos, qui ueram inuocationem uel negligunt, uel corrumpunt: & sunt corruptelæ uariæ. Multi non discernunt suam inuocationem ab Ethnica, ac ne cogitant quidem, quid alloquantur.

De his inquit Dominus in capite Ioannis 4. Vos adoratis quod nescitis. Vultq; Ecclesiam cogitare, quid alloquatur, inueniens: Nos adoramus quod scimus. Multi non cogitant, an, & quare exaudiantur. Recitant preces, & dubitant tamen, cum scriptum sit: Postulet in fide, nihil *Iocobi 1* hæsitans. De his materijs alibi dicimus.

Hoc loco reprehendimus hanc corruptelam Ethnicam, quòd defenditur consuetudo alloquentium homines, qui ex hac uita discesserunt, & petitur ab eis uel auxilium, uel intercessio. Talis inuocatio aberrat à Deo, & tribuit uel efficaciam creaturis, uel auxilium, uel intercessionem. Nam qui uerecundius locuti sunt, de sola intercessione dixerunt. Sed humana superstitio longius procedit, & efficaciam tribuit, sicut multæ cantiones publi-

cæ ostendunt: Maria mater gratiæ, Tu nos ab hoste protege, In hora mortis suscipe. Hos uersiculos audiuius doctorem Theologiæ monachum præfari morienti, & sæpe repetere, cum quidem nullam Christi mentionem faceret: & possent exempla multa recitari.

Accedunt & alij furores. Alij apud alias statuas existimantur esse magis propitij. Hi furores cum palàm similes sint Ethnicorum, & haud dubiè ualde irritent iram Dei, & à docentibus taxandi sunt, & à pijs magistratibus seuerè puniendi.

Reprehensio autè perspicua argumenta hæc tria continet. Creaturis tribuere omnipotentiam, est impietas: Inuocatio creaturæ, quæ est extra hanc uitæ consuetudinem, tribuit ei omnipotentiam: Quia confessio est, quod intueatur omnium corda, & discernat gemitus ueros à simulatis. Hæc tantum tribuenda sunt æterno Patri, & Filio eius Domino nostro Iesu Christo, & Spiritui sancto. Nequaquam igitur inuocatio ad homines, qui ex hac uita discesserunt, facienda est.

Dolendum est, hæc mala non intelligi.

Sed

Sed te ipsum aspice, & considera quid agas. In hac it uocatione discedis à Deo, nec cogitas quid inuoces: & scis illos opitulatores, quos quæris, Annam, aut Georgium, non uidere motus tui cordis: qui quidem si scirent se inuocari, etiam cohorterent, nollent hunc honorem Deo debitum tribuï ullis creaturis. Qualis autem est inuocatio ad surdos?

Etsi scimus quid respondeant aduersarij (finxerut enim sophismata, ad eludendam ueritatem) tamen diuina testimonia ipsorum responsioni defunt.

Et precatio quæ est sine fide, hoc est, ubi non potes statuere, an talem inuocationem approbet ac recipiat Deus, inanis est.

Meminimus Lutherum sæpe dicere: In ueteri Testamento illustre testimonium esse diuinitatis Messiaë, quod affirmat eum inuocari. Et hac proprietate Messias ibi à cæteris Prophetis discernitur. Id grauisimum testimoniũ querebatur obscuratum & libefactum esse, translata inuocatione ac alios homines. Ac propter hanc solam causam, dicebat, consuetudi-

nem alios inuocandi improbandam esse, etiamsi non accederent aliæ causæ.

SECUNDVM argumentum. Irrita est inuocatio sine fide, & nullus cultus in Ecclesiam sine mandato diuino inuehendus est. Nulla autem extat sententia, quæ ostendat inuocationem hanc, quam defendunt, ad homines factam, Deo placere, & efficacem esse. Est igitur irrita inuocatio. Qualis est enim precatio, hoc modo accedere ad Annam, aut Georgium. Inuoco, sed dubito utrum tua intercessio mihi prosit, dubito an me audias, an mihi opem feras.

Si homines hæc arcana peccata intelligerent, execrarentur tales preces, ut reuera sunt execrandæ, & sunt Ethnicæ. Postea ex talibus initijs quanti furiores sequuntur? concursus & inuocationes ad certas statuas, petitio certorum beneficiorum à singulis: ab Anna, ut à Iunone, petuntur diuitiæ: à Georgio, ut à Marte, uictoriæ: à Sebastiano, Rocho, depulsio pestilentiae: ab Antonio, defensio porcorum &c. Hæc etiamsi aduersarij dicunt se non

se non probare, tamen lucri causa retinent, ut manifestum est.

Adiungamus & TERTIVM argumentum. Expresse scriptum est: Unus est Mediator Dei & hominum, homo Christus IESVS. Hunc in omni inuocatione intueri nos oportet, & Euangelij doctrinam de eo nosse: Quod nemo accedere ad Deum possit, nisi fiducia huius Mediatoris, qui simul interpellat pro nobis, ut ipse inquit: Nemo uenit ad patrem, nisi per filium. Et iubet ipse nos ad sese confugere, inquit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et modum inuocationis ipse docet, cum ait: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Patrem nominat, ut seiungas tuam inuocationem ab Ethnica, & cogites quid alloquaris. Cogites hunc uerum Deum esse, qui se patefecit misso filio. Non uagetur animus, ut Ethnica mulier in Tragœdia dicit. Inuoco te Deus, quicquid es &c.

Sed hunc esse uerum Deum scias, qui se patefecit misso filio, crucifixo & resuscitato, & talem agnoscas, sicut se patefecit.

Deinde scias, hunc ita certò recipere et exaudire inuocantes, cum ad mediatorem filium, crucifixum pro nobis, & resuscitatum confugimus, & petimus nos propter eum recipi, exaudiri, iuuari, & saluari. Nec alio modo ullus homo recipitur à Deo uel exauditur.

Nec incerta est hæc inuocatio, sed iubet sic inuocantes firma fide statuere, hunc cultum Deo placere, & sic inuocantes certò recipi & exaudiri. Ideò inquit:

IOAN. 14

Quicquid petieritis in nomine meo, id est, me agnoscentes, & nominantes, seu inuocantes tanquam redemptorem, summum sacerdotem, & intercessorem.

Solus hic summus sacerdos ingreditur in sanctum sanctorum: id est, in arcanum consilium diuinitatis, & cernit pectus æterni patris, & pro nobis interpellat, & nostros dolores, gemitus, & preces ad eum perfert, scrutans corda nostra.

Hanc doctrinam de Mediatore obscuratam & corruptam esse, manifestum est, cum confugerent homines ad Matrem uirginem, tanquam magis propiciam & alij alios mediatores quærerent.

Ac

Ac manifestum est, nullum extare exemplum in Prophetis, aut Apostolis, ubi fiat compellatio ad homines: Exaudi me Abraham, uel, Exaudi me Deus propter Abraham. Sed compellatio fit ad Deum, qui se patefecit: uidelicet ad æternum Patrem, Filium IESVM CHRISTVM, & Spiritum sanctum, ut recipiat, exaudiat & saluet propter filium.

Fit & expresse ad filium, ut 2. Thessal. 2. 2. *Thes. 2*
 Ipse Dominus noster IESVS Christus, & Deus & pater noster, qui dilexit nos, confirmet uos &c. Et Gen. 48. nominat Iacob Deum, & Mediatorem filium, cum *Gen. 48*
 ait: Deus, coram quo ambulauerunt patres mei, & Angelus qui eripuit me de cunctis malis (id est, promissus saluator) benedicat pueris istis. Vtimur igitur his formis.

INVOCO te omnipotens Deus, æterne pater Domini nostri IESV Christi, conditor cœli & terræ, & omnium creaturarum, unâ cum filio tuo Domino nostro IESV Christo, & Spiritu sancto tuo, sapiens, uerax, bone, iuste, liberrime, caste, & misericors, miserere mei, & iustifica me
 per

per & propter IESVM Christum, filium tuum crucifixum pro nobis, & resuscitatum, exaudi & sanctifica me spiritu sancto tuo.

Inuoco te IESV Christe, fili Dei, crucifixe pro nobis, & resuscitate, *λόγε καὶ ἐκὼν ἀίδιε ἀίδιως πατρός*, miserere mei, intercede pro me apud æternum patrem, & sanctifica me spiritu tuo sancto.

In his formis scimus quid alloquamur. Et cum extent testimonia uerbi Dei, quæ ostendunt hanc inuocationem Deo placere, & exaudiri, talis inuocatio fide fieri potest.

Hæc non sunt in inuocatione, quæ fit ad homines. Colligunt nonnulli testimonia ex Augustino, & alijs, ut ostendant beatis in cælo curæ esse res humanas. Potest hoc illustrius ostendi ex colloquio Mosi & Eliæ cum Christo. Et non dubium est, beatos orare pro Ecclesia: sed tamen inde non sequitur, inuocandos esse.

Etsi autem docemus, non inuocandos esse homines: tamen historias beatorum populo proponimus. Quia necesse est omnibus aliquo modo notam esse Ecclesie

fiæ historiam, quibus testimonijs uocata & condita sit Ecclesia, & quomodo seruetur, & quod genus doctrinæ per Patres, Prophetas, Apostolos, & Martyres propagatum sit. In his historijs iubemus, ut omnes agant gratias Deo; quod se patefecit, quod colligit Ecclesiam per filium, quod doctrinam nobis tradidit; & quod misit doctores; & in eis testimonia de se ostendit.

Iubemus, ut doctrinam eorum considerent, & ut testimonijs quæ Deus in eis ostendit, fidem confirment. Considerent item exempla iudicij & pœnarum, ut excitetur in eis timor Dei: iubemus imitari fidem, patientiam, & cæteras uirtutes. Discant in Deo non esse προσωποληψίαν, & petant se quoq; recipi, exaudiri, regi, saluari & iuuari: sicut Deus recipit Dauidem, Manassem, Magdalenam, Latronem in cruce.

Monemus etiam, quomodo exempla cuiuslibet in sua uocatione imitanda sint. Quia error in imitatione, & λακοζελία, sæpe ingentium malorum causa est. Laudamus etiam ipsorum sanctorum diligentiam;

tiam, qui curarunt, ne effunderent dona Dei. Deniq; non stulti amplissimam doctrinam ex his historijs promere possunt, quam proponi populo remota superstitione utilissimum est.

DE MAGISTRATV POLITICO.

DEI beneficio in Ecclesijs nostris & hæc pars doctrinæ de dignitate magistratus, qui gerit gladium, & de dignitate legum, iudiciorum, & totius ordinis politici, piè illustrata est: & magno labore ac multis scriptis refutati sunt Anabaptistarum & aliorum fanaticorum hominum multi & magni furores.

Docemus igitur, in tota doctrina Dei, per Prophetas & Apostolos tradita, affirmari ordinem politicum, magistratus, leges, iudicia, & legitimam societatem hominum nequaquam casu existere in genere humano. Et quanquam multum est horribilium confusionum, quæ à diabolo & ab hominum furoribus oriuntur, tamen à Deo institutam esse legitimam gubernationem, & societatem hominum: & quantum ordinis reliquum manet, im-

mensa

mensa bonitate Dei propter Ecclesiam conseruari. Sicut Rom. 13. dicitur, & in Rom. 13 Psalm. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam, &c. Psal. 126 Sunt igitur res suo genere bonæ, gerere magistratus, esse iudicem, esse ministrum iudiciorum, legitime uti iudicijs, gerere bella legitima, & esse militem in bellis legitimis &c.

Et potest his rebus uti homo Christianus, sicut utitur cibo, potu, remedijs, emptione, uenditione. Nec peccat gerens magistratus iuxta uocationem, exercens iudicia, militans, legitimo supplicio afficiens condemnatos &c. Et magistratui politico subditi debent obedientiam, sicut Paulus inquit: Rom. 13 Non solum propter iram, id est, metu pœnæ corporalis, qua afficiuntur cõtumaces ab ipsis magistratibus: sed etiam propter conscientiam, id est, contumacia est peccatum offendens Deum, & auellens conscientiam à Deo.

Hanc sententiam diuinam Ecclesijs proponimus, quæ munit potestatem legitimam, & totum ordinem politicum: & ostendimus discrimen Euangelij & politicæ

ticæ gubernationis. Vult Deus regi & cõ-
 erceri politica gubernatiõẽ omnes homi-
 nes, etiã non renatos : ac lucent in hac
 gubernatione quoq; sapientia & iusticia
 Dei, & bonitas, erga genus humanum.
 Sapientiam ostendit ordo, qui est discrimen
 uirtutum & uitiorum, & consocia-
 tio hominũ per legitima imperia, & con-
 tractus miranda sapientia ordinatos.

Deinde iusticia Dei conspicitur in po-
 litica gubernatiõẽ, quia uult puniri mani-
 festa scelera à magistratibus : & cum ipsi
 qui presunt, non sumunt supplicia de son-
 tibus, Deus ipse mirabiliter rapit eos ad
 pœnas, & regulariter atrocìa delicta pu-
 nit atrocibus pœnis in hac uita, ut dicitur:
 Qui gladiũ acceperit, gladio peribit.
 Item : Scortatores & adulteros iudicat
 Deus &c. Vult in his pœnis conspici di-
 scrimen uirtutum, & uitiorũ, & uult disci
 Deum sapientem, iustum, ueracem & ca-
 stum esse. Conspicitur & bonitas Dei er-
 ga genus humanum, quia hoc modo so-
 cietatem hominum conseruat. Ideò au-
 tem cõseruat, ut inde Ecclesia colligi pos-
 sit, & uult politias esse hospitia Ecclesiæ.

Et aliud

Mat. 26

Heb. 13

Et aliud est politica gubernatio, quæ coërcet omnes etiam non renatos: aliud remissio peccatorum & iusticia in cordibus, quæ est incoatio uitæ & salutis æternæ, quæ uoce Euāgelij fit in credentibus.

Vtrunq; bonum tribuit Deus generi humano, & discrimina iusticiæ politicæ & lucis in cordibus, uult intelligi. Nec Euangelium damnat, aut dissipat politicas, aut œconomias. Etsi autem non pertinet ad docentes in Ecclesia, leges particulares ferre de politica gubernatione: tamen in genere de officio potestatis hoc tradit uox diuina.

Primum: Vult Deus, sine ulla dubitatione magistratus sonare uocem legis moralis in genere humano, quod ad disciplinam attinet, iuxta Decalogum, seu legem naturalem: hoc est, uult magistratum uoce primum proponi summas & immutabiles leges, prohibentes cultum idolorum, blasphemias, periuria, iniustas cædes, uagas libidines, uiolationem coniugij, furta & fraudes in pactis, contractibus & iudicijs.

Secundum officium: Harum legum di
K uinarum

uinarum & immutabilium, quæ sunt testimonia de Deo, & summæ normæ morum, sit custos magistratus, in puniendis omnibus qui eas uiolant. Nam uox legis sine pœna & sine executione, parum ualeat ad frenandos & coërcendos homines. Ideo dictum est à Paulo: Potestas sit terro-
 Rom. 13 ri malo operi, & honori bono. Et antiquitas rectè dixit: Magistratus est custos legis, scilicet primæ & secundæ tabulæ, quod ad disciplinam attinet.

Tertium officium est magistratus politici, etiam addere legi naturali aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis naturæ: sitq; harum legum custos in puniēdo. Sed nequaquam ferat aut defendat leges pugnantes cum iure diuino & naturali, sicut scriptum est,

Esa. 10. Væ ijs qui condunt leges ini-
 Quia imperia sunt ordinatio diuina, in qua sapientia & iusticia Dei, id est, leges iustæ dominari debent, sicut inquit

2. Par. 19 rex sapiens & Deū timens Iosaphat: Non hominum exercetis iudiciū, sed Dei, qui uobiscum est in iudicio. Sit timor Dei uobiscum, & cum diligentia omnia agite.

Quan-

Quamquam autem multi in imperijs negligunt gloriam Dei, tamen hæc præcipua cura esse debebat, audire & amplecti ueram doctrinam de filio Dei, & Ecclesias fouere, sicut Psal. inquit: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Item: Aperite portas principes uestras: id est, Aperite imperia Euangelio, & præbete hospitium filio Dei. Et Esaia 49. Et reges erunt nutritores tui, & reginæ: id est, Republicæ sint nutrices Ecclesiæ, præbeant hospitia Ecclesiæ & p̄ijs studijs.

Sint membra Ecclesiæ ipsi quoq; reges & principes, & doctrinam rectè intelligant, non adiuuent eos qui falsam doctrinam stabiliunt, & iniustam sæuiciam exercent, sed sint memores huius dicti: Glorificantes me glorificabo. Et Daniel regem Babylonicum hortatur ad agnitionem iræ Dei, & ad clementiam erga exultantem Ecclesiam, cum ait: Redime peccata tua iusticiâ & clementiâ erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum. Et cum sint inter præcipua Ecclesiæ membra, uideant ut iudicia in Ecclesia rectè

exerceantur: sicut Constantinus, Theodosius, Arcadius, Marcianus, Carolus Magnus, & multi p̄ij reges curauerunt rectè exerceri iudicia Ecclesiæ. Cæterum de discrimine utriusq; gradus ministerij Evangelici & politicæ potestatis, extant scripta in Ecclesijs nostris multa, quæ ostendunt, nos neq; fanaticas neq; seditiosas opiniones docere, sed monstrare necessariam doctrinam in Euangelio traditam de utroq; gradu, utilem pietati & paci communi.

DEO GRATIA.

Hæc est summa doctrinæ, quam in Ecclesijs nostris, Dei beneficio una uoce sonamus: quam quidem esse incorruptam sententiam doctrinæ diuinitus traditæ in scriptis Propheticis, & Apostolicis, & Symbolis, nequaquam dubitamus, & ex uetustis scriptoribus sincerioribus intelligi potest, congruere eam cum ueteri & puriore Ecclesia.

Ostendit autem res ipsa, nos non curiositate nouas aut argutas disputationes quæsiuisse, nec de potentia aut opibus contendere, sed tantum necessariam doctrinam

trinam ad ueram inuocationem Dei, & ad salutem animarum, ex magna caligine traditionum & opinionum euoluere, & simplicissimè ac planissimè eam Ecclesijs proponere. Necessè est enim omnes sanos fateri, magnas fuisse doctrinæ tenebras, & multos errores in doctrina monachorum, & laqueos conscientiaë multiplices in Pontificijs traditionibus. Et utra doctrina sit uera, plana, perspicua, utilis conscientijs & moribus, ostendit collatio. Nō enim defugimus iudicia piorum: imò semper ueram Dei Ecclesiam, hoc est, omnes pios & eruditos, ubicunq; sunt, uolumus hæc, quæ dicimus, cognoscere: quos non dubitamus testes fore, hanc doctrinam esse ueræ Ecclesiæ Dei catholice consensus.

Offerimus etiam nos, quocunq; tempore, ad copiosiore declarationem, in singulis partibus: & hanc commemorationem doctrinæ nunc factam, congruere cum confessione Augustæ exhibita, Anno 1530. sentimus.

Cum igitur doctrina, quam recitamus, uera sit, & Ecclesiæ necessaria, oramus ne

damnentur Ecclesiae nostrae, quasi aut errores amplectantur, aut sine graui causa stolidè & seditiose tumultuentur. Veritas & rerum magnitudo, hac iniusta criminatione nos liberent.

Deinde ipsam synodum piè moneamus: uident ueteres abusus, et errores multos & magnos hærere in Ecclesia. Quia omnibus ætatibus inde usq; ab initio generis humani, diabolus errorum semina spargit: & postea multa, inscitia hominum, aut superstitione, confirmantur aut repullulant.

Cum autem iam uanitas multarum superstitionum nota sit, tempora flagitant emendationem: & nisi gubernatores curabunt extare illustratam ueritatem, magnæ distractiones opinionum secuturae sunt, præsertim cum in hac postrema mundi senecta plus confusionum impēdeat. Ideo synodus uideat, ne manifestam ueritatem damnet. Et si piè deliberatura est, quomodo consulendū sit Ecclesijs, & à nobis declaratio copiosior petetur: eligendi sunt uiri eruditi, intelligentes & amantes ueritatem, & timentes Deum, qui de his tantis rebus

rebus simul deliberent. Nec tantum numero suffragiorum nobiscum certetur: cum manifestū sit ex multis præiudicijs, quid Rom. Pontifex & plurimi Episcopi ei addicti sentiant, qui tot iam annos non solum edicta contra nos sanguine scripta ediderunt, sed etiam multos nobiscum sentientes interfecerunt: & multi doctrinam nec intelligant, nec curent, sed profanis persuasionibus imbuti, existiment hoc præcipuè dignum esse politicis uiris, defendere præsentem formam, & tueri auctoritatem suam. Et ad hanc rem quærunt ministros idoneos, qui sophismatum præstigijs ueritatem eludant.

Quare iam testamur, nos ueritatem non abiecturos esse, etiamsi talium hominum iudicijs condemnata fuerat: & palàm testamur, nos Tridentinæ synodi, quæ antea edidit decreta partim palàm falsa, partim ambigua & sophistica, non assentiri: sed flagitare, ut de iisdem rebus & audiamur, & errores antea confirmati decretis Tridentinis emendentur.

Et reuerenter oramus inuictissimum
 Imp. CAROLVM Augustum, ne per-

mittat aduersarijs, ut ueritatem sua audacia opprimāt, & crudelitatem quæ aduersus innocentes exercetur confirmet, & maiora dissidia iniustis decretis excitent.

Commendamus autem & Ecclesiam & nos ipsos, filio Dei Domino nostro I E S V Christo, quem scimus uoce Euangelij colligere sibi æternam Ecclesiam: & eum oramus, ut nos regat, nec sinat extingui lucem Euangelij sui, nec deleri sinat cœtus ipsum uerè inuocantes.

DEO GRATIA.

APPENDIX.

ROgamus autem omnes, qui in uicinis Ecclesijs docent, aut alibi qui amplectuntur Confessionem Augustæ exhibitam Anno 1530: Ut hæc legentes, si quid alicubi desiderant, amanter nos moneant. quia non uoluimus aliud genus doctrinæ gignere, sed simpliciter recitare illius Confessionis Augustanæ sententiam & communem consensum harum Ecclesiarum

clesiarum, & petimus ut candidè & non
calumniose iudicetur. Non uoluimus no
ua dissidia serere, sed maximè oramus Fi
lium Dei Dominum nostrum Iesum Chri
stum, crucifixum pro nobis, & resuscita
tum, qui precatus est in agone suo,
ut unum simus in Deo, ut faci
at, ut nos quoq; in pluri
mis Ecclesijs unum
simus in ipso.

F I N I S.

NOS, quorum nomina ascripta sunt,
qui nunc in Ecclesijs & Academjs,
quarum infrà fit mentio, docemus, affir
mamus in hoc scripto, quod dextrè &
non calumniose intelligi uolumus, recita
tam esse doctrinam communem, quæ so
nat in Ecclesijs & Academjs, in quibus
Euangelium docemus. Et sentimus uerè
hanc esse puram & incorruptam doctri
nam Ecclesie Domini nostri Iesu Christi,
congruentem cum scriptis Prophetis &
Apostolicis & Symbolis, ac necessariam
Ecclesijs, & oramus Dominum nostrum

Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, ut has Ecclesias clementer regat & protegat. Offerimus etiam nos ad declarationem in singulis articulis.

Hæc scripta sunt Anno M. D. LI. die decima Iulij, in oppido Vuiteberga, ubi vicinarum Ecclesiarum Pastores conuenerant.

Ego Iohannes Bugenhagen Pomernus, Doctor, Pastor Ecclesiæ Vuitebergensis & Superintendens in Electoratu Saxonix, subscripsi hac mea manu.

Iohannes Pfeffinger Doctor Theologiæ, Pastor Ecclesiæ Christi in urbe Lipsia, & Superintendens manu propria scripsit..

Erasmus Sarcerius Pastor Ecclesiæ Lipsensis apud D. Thomam, manu mea subscripsi.

Vuolfgangus Pfentnerus Doctor, Pastor Ecclesiæ Annæmontanæ m. p. f.

Caspar Zeunerus Pastor Fribergæ m. p. f.

Daniel Gresserus Pastor & Superintendens Ecclesiæ Dresdensis m. p. f.

Anto

Antonius Lauterbach Ecclesiæ Pyrenensis Pastor & Superintendens m. p. f.

Nicolaus Picus Pastor & Superintendens Ecclesiæ Kemnicensis m. p. f.

Georgius Hala Pastor Zuiccaiensis.

Iohannes Schreiner Pastor & Superintendens Ecclesiæ Grymmensis m. p. f.

Augustinus Hymmel Pastor & Superintendens Ecclesiæ Aldenburgensis m. p. f.

Iacobus Vueigant Pastor & Superintendens Vueissenfelsensis m. p. f.

Iohannes Buchner Pastor & Superintendens Oschatzensis p. m. f.

Ego Iohannes Rutilius Saltzo in Turingia Superintendens, hanc Confessionem approbo ut Christianam, in huius signum me subscripsi.

Iohannes Voitlender Pastor & Superintendens in Eccersberg m. p. f.

Iacobus Klapius Ecclesiæ Haynensis Pastor & Superattendens m. p. f.

Georgius Mohr Pastor & Superintendens Torgau.

Martinus Vuolfius Pastor & Superintendens Coldicensis p. m. f.

Valentinus Braun Pastor in Dobeln subscripsit.

Sebastia

Sebastianus Froschelius Minister Ecclesie Vuitebergensis, f.

Lucas Hezer Minister & Concionator Ecclesie Vuiteberg. f.

Alexander Alesius Scotus D. Theologiae & Decanus Collegij Theologici in Academia Lipsica.

Bernardus Zieglerus D. Theologiae.

Nicolaus Herco S. Theologiae D.

Georgius Zecler D. Theologiae.

Iohannes Mencilus D. Theologiae.

Ioachimus Camerarius Pabepergensis studiorum liberalium Professor Lipsiae.

ἄνω φρονῶ καὶ πωλύω.

Iohannes Forsterus S. Theologiae Doctor & Professor Vuitebergensis.

Georgius Maior Sacrae Theologiae Doctor & Professor in Academia Vuitebergensi.

Philippus Melanthon Professor in Academia Vuitebergensi.

Paulus Eberus Kitthingensis Professor artium in Academia Vuitebergensi.

L. D

Sequuntur

SEQVNTVR
ALIARVM ECCLE-
SIARVM ET REGIONVM,
APPROBATORIA SCRIPTA, QUIBVS
EADEM CONFESSIO ET AP-
PROBATVR ET CON-
FIRMATVR.

SCRIPTVM LEGA-
TORVM ILLVSTRISSIMI
PRINCIPIS, DOMINI IOHANNIS
Marchionis Brandebur-
gensis &c.

 Als befeh vnd ab-
fertigung des Durch-
lauchtigen Hochgebor-
nen Fürsten vnd Her-
ren/ Herrn Johansen
Warggraffen zu Bran-
denburg 2c. vnsera G. F. vnd G. Seind
wir Caspar Marsilius Licentiatus vnd
Hoffprediger zu Custrin/ vnd H. Hein-
ricus Hamme Superintendent des ortz
zu

zu Königsberg / alhie zu Wittenberg
bey den Erwürdigen hochgelartē herrn
Domino D. Iohanne Bugenhagen Pa-
store, D. Philippo Melanthe. D. Io-
hanne Forster. D. Georgio Maiore &c.
gehorsamlich erschienen / Aldo von iren
Achtbarkeiten ein Schrift oder No-
tel einer gefasseten Confession / gegen
das vielleicht zukunfftig Concilium
empfangen / mit ermanung solchs zum-
trewlichsten zuerlesen vnd expendiren /
iren Achtbarkeiten dorzumal vnd fol-
gents D. S. H. vnd Herren vnser mei-
nung daruon widerumb zu referiren.

Welchs also von vns / vnsera ver-
stands vnd vermögens / zum fleissigsten
forgenomen / vnd ist solche Schrift al-
lenthalben von vns / an Worten vnd
Sententzen nicht allein Christlich / rei-
ne / recht / vnd vnser H. Augspurgischen
Confession vnd Locis Communibus ge-
mess / sondern auch etwas klerer vnd
mechtiger befunden / Das wir darob
Gott gebürlich lob vnd danck gesagt /
Mit

Mit obernanten herrn Doctorn vnser
ren lieben herrn Vatern semplich al-
lerley weiter conferiret/ vnd entlich al-
so eintrechtlich vorlassen / Alleine
noch D. S. F. vnd Herrn meinung/
wo solchs confitiren annemlich befun-
den/möchte zu gleich mit vnd neben der
Augspurgischen Confession dem Con-
cilio vberantwortet werden / begeret/
Mit erbietung / im fall der notturfft/
durch sonderliche geschickten / fur dem
Concilio weiter zuerkleren vnd zu
confirmiren zc. Actum Wit-

temberg / in adibus Do-

mini Philippi, die

XXVI. Iunij.

Anno

M. D. LI.

Scriptum

SCRIPTVM LEGA
TORVM GENEROSI
Comitis Gebhardi à
Mansfelt &c.

Mich dem der Wol
geborne Edle Herr
Graff Gebhard / Graff
vnd Herr zu Mansfelt /
vnsrer Suediger Herr /
vns anher gen Witten-
berg zu dem Erwürdigen / Hochgelar-
ten Herren Philippo Melanthe, vn-
serm lieben Preceptoren / mit befech
vnd brieffen abgefertiget / bericht zu em-
pfahen von wegen der Schrifft / die
man auff dem Concilio / wo eines wer-
den solte / vberantworten würde / So
haben wir M. Johannes Wigandus /
vnd M. Andreas Theobaldus / seiner
gnaden vnterthenige Diener in Got-
tes Wort / dieselbige gestelte Schrifft /
vnsrem geringen verstande nach / fleis-
sig vnd treulich durchlesen / Befinden
Gott

Gott lob / vnd bekennen für vns / das
dieselbige Schrift der Augspurgischen
Confession gemess sey / vnd fasse grünt-
lich vnd klar die Lehre von den höch-
sten Artickeln des Christlichen Glau-
bens / vnd Sacramenten von Christo
eingesetzt / welche durch Gottes gnade
in Kirchen dieser Lande bisher eintrech-
tig geleret vnd bekant worden ist / Wel-
che Lehre wir auch für die ewige vn-
wandelbare Wahrheit Gottes halten /
durch den eingebornen Son Gottes
Ihesum Christum vom Himmel offen-
baret / vnd in der Propheten vnd Apo-
stel Schriften begriffen. Dancken
derhalben Gott dem Vater vnsers Hei-
lands Ihesu Christi / sampt dem Son /
vnsERM einigen Erzhirten vnd Erlö-
ser / vnd dem heiligen Geiste / der in alle
warheit leitet / Für solche gaben / rei-
ner / warhafftiger / heilsamer Lehre /
wünschen vnd bitten von hertzen / das
Gott solche richtige / ware / nützliche
P vnd

vnd nötige Lehre vnter vns erhalten
wolle/ vnd dieselbige ausbreiten / auch
in andere Lande/ auff des seine Gemei-
ne/welche in hie vnd dort ewig erken-
nen/loben vnd ehren sol/ gross vnd
herrlich werde / **M. D. L.**

**Actum Vitenbergæ, Ca-
lendis Augusti,
Anno**

M. D. LI.

Scriptum

SCRIPTVM LEGA-
TORVM ILLVSTRISSIMI
PRINCIPIS, DOMINI GEORGII
Friderici Marchionis Bran-
deburgensis &c.

GO M. GEOR-
gius Karg Pastor Sua-
bacensis, & Iohannes
Serranus, alias Seger,
Pastor Rosfeldensis,
ab Illustrissimi Princi-
pis & Domini, Domini

Georgij Friderici Marchionis Brande-
burgensis &c. Domini nostri Clementis-
simi Senatu ablegati Vitebergam, ad re-
uerendos Patres & Præceptores nostros,
D. Magistrum Philippum Melanchtho-
nem, & cæteros S. Theologiæ Doctores,
ut cognosceremus confessionem fidei re-
cens à D. Philippo Melanchthone scri-
ptam, exhibendam Concilio Tridenti
congregato, Testamur nos accuratè le-
gisse hoc scriptum, & affirmamus in eo
doctrinam Euangelij Domini nostri Iesu
Christi, prout in sacra Scriptura utriusq;
Testamenti, & in Symbolis continetur,

sincere & sine sophistica, modo dextrè
intelligatur, propositam, quæ & in no-
stris Ecclesijs aliquot iam annis prædica-
ta, nunc etiam docetur, auditur & appro-
batur ab omnibus uerè pijs, & Spiritu
Dei sancto illuminatis. Et oramus Do-
minum nostrum Iesum Christum, pro-
pter peccata nostra à Deo Patre tradi-
tum, & propter iustificationem nostram
resuscitatum, ut Ecclesias quoque no-
stras cum omnibus alijs clementer regat
& protegat, Nôsq; in ea fide & liberta-
te, in qua stamus, confirmet, adeoq; con-
stantes ad finem usq; uitæ nostræ per Spiri-
tum suum sanctum conseruet, AMEN.
Actum Vitebergæ, Die XII. Septem-
bris. Anno &c. M. D. LI.

Ego M. Georgius Karg, Pastor
Ecclesiæ Suabacensis, manu pro-
pria subscripsi.

Ego Iohannes Serranus, aliàs Se-
ger, Pastor Rosfeldensis, manu
mea subscripsi.

Scriptum

SCRIPTVM LEGA-
TORVM GENEROSO-
RVM COMITVM A
MANSFELT.

VM NOSTRO-
rum Comitum nomine
Vittebergam ablegati
essemus, ad petendum
consilium de Concilio
indicto, à Reuerendis
uiris D. Philippo Me-
lanchthone, cæterisque Præceptoribus
nostris obseruandissimis, forma eius scri-
pti, quod in Concilio offerendum esset,
nobis exhibita est. Summa igitur qua
potuimus attentione, pro ingeniorum
nostrorum tenuitate, & pro temporis ra-
tione, id scriptum legimus & considera-
uimus. Testamur itaque in isto scripto,
summam eius doctrinæ, quæ Dei benefi-
cio in Ecclesijs harum Regionum incor-
ruptè hæcenus sonuit, & sonat adhuc,
perspicuè comprehensam esse. Iudica-
mus autem eam cum scriptis & perpetuo

consensu Prophetarum & Apostolorum
congruere, neque ulla sophistica labefac-
tari posse. Agimus igitur Deo Patri
Domini nostri IESV CHRISTI
gratias, pro patefacta luce Euangelij, &
precamur ardentibus uotis, ut hanc sin-
ceram doctrinam aduersus omnes infi-
dias & impetus Diaboli tueatur & con-
seruet, & colligat sibi inter nos & alias
quoque Gentes Ecclesiam se perpetuo
agnoscentem, inuocantem & celebran-
tem. Vt igitur huic scripto suffragium
& testimonium nostrum adderemus, No-
mina nostra subscribere uoluimus.

Michaël Cælius Inclitorum ac
Generosorum Comitum à
Mansfelt Concionator, manu
propria subscripsit.

Iohannes Vuigandus Mini-
ster Verbi Dei in oppido
Mansfelt.

Iohan.

Iohannes Prætorius Minister
Verbi Dei in arce Stolberg,
m. p. f.

Valentinus Sifridi, Minister
Verbi Dei in Oppido Orten-
berg, in Comitatu Konig-
steinensi, manu propria sub-
scripsi.

L 4

Scriptum

SCRIPTVM MINI
STRORVM ECCLESIAE
IN INCLYTA VRBE
ARGENTORATO.

S. D.

SCRIPTVM D.
Philippi Melanthonis,
charissimi Præceptoris
nostri, quod dilectus fra-
ter & symmista noster
D. Iohannes Marbachi-
us attulit, uidimus, legi-
mus, & exosculati sumus, Bonaq; fide de
eo testamur, quisq; sua manu, quòd con-
sonum sit unicæ & ueræ doctrinæ de Dei
essentia & uoluntate, quæ à Deo patefac-
ta est, & commendata primis patribus &
Prophetis, postea illustrata uoce filij Dei
Domini nostri Iesu Christi, crucifixi pro
nobis & resuscitati, & uoce Apostolo-
rum ac Apostolicorum uirorum: Ac ne-
quaquam recipiendas esse ulla opinio-
nes pugnantes cum illa prima Propheti-
ca doctrina, & uoce filij Dei.

Caspar

Caspar Hedio Doctor Theologiæ,
docens Euangelium in Ecclesia Dei
in inçlyta urbe Argentorato, manu
propria subscripsit, ut una sit uox
multarum Ecclesiarum.

Iohannes Marbachius Theologiæ
Doctor, & Pastor Ecclesiæ ad S.
Nicolaum Argentorati, manu pro-
pria subscripsit.

Beatus Geringus Minister Euan-
gelij Christi ueteranus, Pastor Ec-
clesiæ Dei, quæ apud D. Thomam
Argentorati conuenit, manu pro-
pria subscripsit.

Theobaldus Nigri, Minister in Eu-
angelio Christi Ecclesiæ Argentora-
tensis, agnosco Chirographo meo,
hanc Confessionem uerè Christi &
Apostolorum doctrinam esse, quæ
uirtus est ad saluandum credentes,
præter quam nullam aliam esse iu-
dico.

Lucius Kyberus , ad S: Aureliam
Pastor, præsentibus testor, huic piæ
Confessione solidæ & consumma-
tæ nihil addendum , neque in ea
aliquid desiderari posse , quam &
ego libenter confiteor , & Domino
pro reuelata sua uoluntate, gratias
ago.

Ioannes Lenglinus, Pastor Eccle-
siæ Iesu Christi ad S. Guilhelmum
Argentorati , propria manu sub-
scripsit.

Ludouicus Rabus , Ecclesiæ Chri-
sti apud Argentoratum Minister,
hanc Confessionem & doctrinam
Ecclesiæ Vuitenbergensis, & con-
iunctarum, quæ sine ulla dubitati-
one consensus est Ecclesiæ Catho-
licæ Christi, ex animo amplectitur,
manuq; propria subscripsit.

 Christophorus Scælius st.

Chunra-

Chunradus Hubertus, manu mea
subscribere uolui.

Leonhardus Fontanus, Minister &
Diaconus Ecclesiæ S. Nicolai Ar-
gentinæ, idem quod Fratres & Præ-
ceptores testantur, manus propriæ
subscriptione confirmatum uolo.

Scriptum

SCRIPTVM MINI-
STRORVM ECCLESIA-
RVM CITERIORIS
POMERANIAE.

SALVTEM ET PA-
CEM IN CHRISTO.

VVM ILLV-
strissimus Princeps Phi-
lippus, Dux Stettinen-
sium, Pomeraniæ, Caf-
subiorum &c. Domi-
nus noster clementissi-
mus, à nobis peteret, ut
iuxta edictum inuictissimi Imperatoris
Caroli, summam doctrinæ, quæ in Eccle-
sijs et Scholis nostris magno consensu tra-
ditur, breui scripto comprehensam, con-
gruentibus omnium suffragijs, Tridenti-
næ Synodo offerremus: non grauatim id
negocij, quod pietati, iusticiæ, & præce-
pto Dei maximè consentaneum erat, sus-
cepimus. Sed quum id etiam temporis
uestra confessio Illustrissimi Principis iuf-
su nobis exhiberetur, ac animaduertere-
mus recitari in ea doctrinam ueram, pi-
am &

am & salutarem Ecclesiæ, planè congruentem cum scriptis Propheticis & Apostolicis: uisum est omnibus Ministris & Doctoribus Ecclesiarum, qui Grypsuualdæ conuenerant, ut instituto labore supersedentes, uestram Confessionem nostris omnium suffragijs comprobaremus, ac ut nostram, illustrissimo Principi, & Tridentinæ Synodo offerremus. Quare hîc palàm testamur & affirmamus coram DEO & omnibus Sanctis in cœlo & in terra, doctrinam, quæ in uestra Confessione proponitur, uerum & perpetuum esse consensum catholicæ Ecclesiæ Filij DEI Domini nostri IESV CHRISTI, nôsq; eam toto pectore amplecti, ac sonare in nostris Ecclesijs, Academijs & Scholis, ac Deo iuuantem ad omnem æternitatem constâter professuros ac defensuros esse. Quod quum ita sit, reuerenter oramus, ut pro memorabili uestra erga nos pietate & beneuolentiâ, nostras Ecclesias, & eos qui harum Ecclesiarum nomine isthuc emittuntur, doctrinâ, consilio, & omni genere officij iuuetis, uobisq; commendatos & coniunctos esse sinatis: ac omnino statuatis, nos, cum

de fa*

de sacris cæremonijs in Euangelio institutis, tum uerò de uniuersa doctrina cœlesti, deq; ritibus ad eutaxiam Ecclesiæ pertinentibus, planè idem uobiscum sentire, nec Deo dante passuros, ut ullis unquam temporibus ab hac sententia depellamur. Commendamus etiam filio DE I Domino nostro IES V Christo uestram salutem, eumq; toto pectore & ardentibus uotis oramus, ut actiones & conatus uestros regat & fortunet ad gloriam sanctissimi sui nominis, & ad utilitatem Ecclesiæ. Bene & feliciter ualeat V. E. in Christo, cui & nostras Ecclesias & honesta studia pijs uotis commendamus. Datae Grypsuualdæ in Synodo prouinciali, Anno M. D. LII. die XXI. Ianuarij.

Vestrae excellentiæ
addictissimi

Rector Academiæ Grypsuualdensis, Superattendens, Doctores, Pastores & Ministri Ecclesiarum ceterioris Pomeraniæ.

